

OPSAMLING PÅ
SPØRGESKEMAUNDERSØGELSE

KULTURMILJØER I KOMMUNAL PLANLÆGNING, BEVARING OG UDVIKLING

2025

2025

© Projektet Bæredygtige Kulturmiljøer og Arkitektskolen Aarhus

Rapporten må ikke gengives, undtagen i sin helhed, uden godkendelse fra Arkitektskolen Aarhus.

Alle fotos og illustrationer © Bæredygtige Kulturmiljøer medmindre andet er angivet.

Forsidefoto: Aabenraa Bymidte, fotograf Rasmus Hjortshøj

PROJEKTTEAM

Mogens A. Morgen

Sidse Martens Gudmand-Høyer

Mathilde Kirkegaard

Nina Ventzel Riis

Frida Nielsine Bommenskjold Thomsen

Projektet Bæredygtige Kulturmiljøer udføres af Arkitektskolen Aarhus og er støttet af Realdania.

ARKITEKTSKOLEN AARHUS

FORORD

I denne publikation præsenterer vi resultaterne af undersøgelsen *Kulturmiljøer i kommunal planlægning, bevaring og udvikling*. Undersøgelsen blev lavet som et spørgeskema, der blev sendt ud til alle landets kommuner i november 2024.

Formålet var at få et øjebliksbillede af, hvordan kommunerne arbejder med kulturmiljøer i deres planlægning, udvikling og forvaltning.

På Arkitektskolen Aarhus har vi forsket i kulturmiljøer siden 2015, og nærværende undersøgelse blev lavet som en del af forskningsprojektet *Bæredygtige Kulturmiljøer*. Et vigtigt mål med forskningen er, at den viden, vi skaber, kan bruges både i praksis og i undervisning. Denne undersøgelse er et vigtigt bidrag til det arbejde. Vi vil gerne sige tak til alle jer, der tog jer tid til at besvare spørgeskemaet. Vi håber, at denne opsamling kan være med til at skabe mere opmærksomhed om kulturmiljøer i kommunerne og deres betydning for en bæredygtig udvikling af vores fysiske omgivelser i hele landet.

God læselyst.

Mogens Andreassen Morgen

ADELGADE, SKANDERBORG

INDHOLDSFORTEGNELSE

INTRODUKTION	6
OPSUMMERING	8
DEL 1 Kulturmiljøer i det kommunale arbejde	10
DEL 2 Anvendte metoder i det kommunale arbejde med kulturmiljøer	24
DEL 3 Kulturmiljøets potentialer og udfordringer	40

INTRODUKTION

Undersøgelsen Kulturmiljøer i kommunal planlægning, bevaring og udvikling blev sendt til alle 98 kommuner i Danmark. I alt kom der 47 svar fra 43 forskellige kommuner – altså en svarprocent på 44%. Fire kommuner sendte mere end ét svar. I gennemsnit valgte 6% af deltagerne ikke at besvare nogle af spørgsmålene. Denne opsamling giver et øjebliksbillede af, hvordan kommunerne arbejder med kulturmiljøer – både i planlægning, forvaltning og udvikling. Samtidig peger den på, hvor der opleves udfordringer, og hvor der ses muligheder for det videre arbejde.

HVAD ER ET KULTURMILJØ?

Et kulturmiljø er et område, hvor bygninger, landskab og anlæg tilsammen afspejler træk af en væsentlig samfundsmæssig udvikling og historie. Det kan fx være en fiskerihavn, et industriområde, en landsby eller et historisk bymiljø. Kulturmiljøer kan være både store og små og have lokal, regional eller national betydning, som det vurderes værdifuldt at bevare - eller tage vare på - for eftertiden. Denne forståelse af *kulturmiljø* bygger på definitioner fra Slots- og Kulturstyrelsen og kommunale dokumenter.

UNDERSØGELSENS OPBYGNING

Opsamlingen er inddelt i tre dele svarende til spørgeskemaet:

1. Kulturmiljøer i det kommunale arbejde
2. Anvendte metoder i det kommunale arbejde med kulturmiljøer
3. Kulturmiljøets potentialer og udfordringer

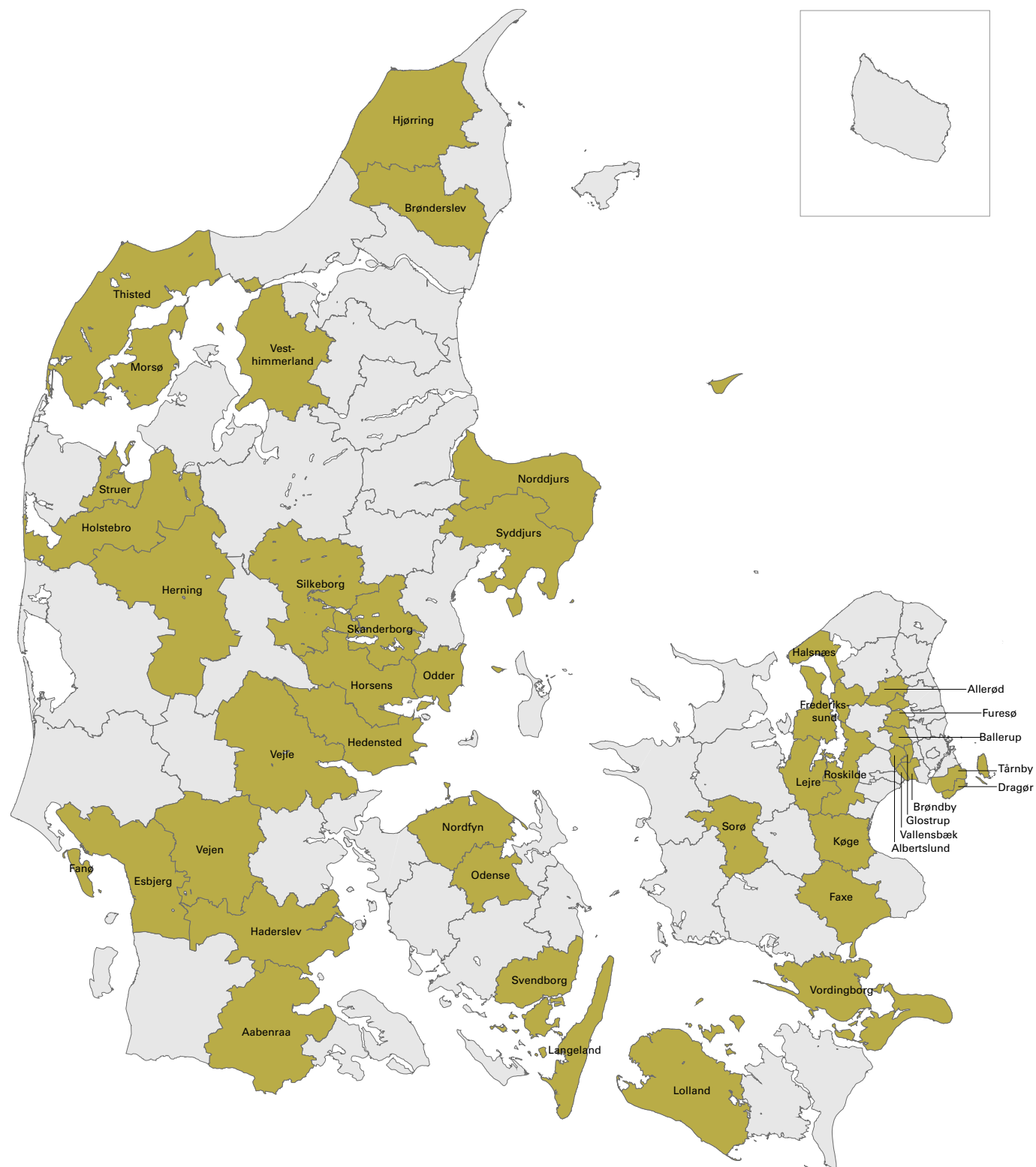
Undersøgelsen indeholdt 52 spørgsmål af både kvalitativ og kvantitativ karakter. Der var fak-taspørgsmål, vidensspørgsmål og holdningsspørgsmål. Respondenten besvarede altså nogle spørgsmål som kommunal ansat, andre på vegne af kommunen og nogle som selvstændig fagperson. Der var både multiple choice, fritekstfelter og vurderingsskalaer (1= slet ikke, 2 = i ringe grad, 3 = hverken eller, 4 = i nogen grad, 5 = i høj grad). Flere spørgsmål gav mulighed for at vælge flere svar. Citatmaterialet i rapporten stammer direkte fra spørgeskemasvarene. Undersøgelsen er anonymiseret, så navnene fremgår ikke, selvom forfatterne kender respondenterne.

OM SVARENE OG DELTAGERNE

Multiple choice og vurderingsspørgsmål er opgjort i procent - i få tilfælde med en decimal for ikke at skævvride svarfordelingen for at ramme 100%. Deltagerne fordelte sig stillingsmæssigt på følgende måde:

- 32% var arkitekter og/eller planlæggere
- 26% var byplanlæggere/byplanarkitekter
- 24% havde en ledende stilling (direktør, chef, leder eller projektleder)
- 18% andet eller ikke besvaret

Af de adspurgte arbejder 79% med bevaring og arkitektonisk kulturarv, og 81% arbejder aktivt med kulturmiljøer. Nogle arbejder på et mere overordnet og strategisk niveau, nogle i form af kommuneplan og udviklingsplaner, andre med udpegning, vurdering og registrering og andre i form af myndighedsbehandling som kommuneplanrevision, bevarende lokalplaner eller ifm. byggesagsbehandling og nedrivningssager. 6% var i tvivl om, de egentlig arbejder med kulturmiljøer. Langt de fleste respondenter arbejder aktivt med kulturmiljøer og har god indsigt i området. Men da kun 44 % af kommunerne er repræsenteret, giver undersøgelsen ikke et fuldt billede af hele landet. Årsagerne til manglende svar kan være manglende tid, ressourcer eller lav prioritering af området. Alligevel giver resultaterne et konkret indblik i den nuværende praksis og viden i næsten halvdelen af kommunerne – og det gør dem til et vigtigt bidrag i den fortsatte udvikling, forvaltning og forskning på området.

Spørgeskemaundersøgelsen blev sendt til alle landets kommuner. Der kom besvarelser fra de 43 kommuner, hvilket svarer til 44% af kommunerne. De kommuner, der har deltaget i undersøgelsen, er markeret med grønt på kortet. Fra fire kommuner kom der mere end én besvarelse.

OPSUMMERING AF RESULTATER

Selvom kun 44 % af landets kommuner deltog i undersøgelsen, tegner resultaterne et klart billede af, hvordan der aktuelt arbejdes med kulturmiljøer i kommunerne. Undersøgelsen viser både, hvordan arbejdet foregår og prioriteres, og hvilke udfordringer og potentialer fagfolk i kommunerne oplever. Det gælder både i forhold til arbejdet med kulturmiljøer som en del af den fysiske planlægning og som en kulturarvskategori, der skal håndteres gennem lovgivning og planværktøjer.

KULTURMILJØER I UDVIKLING OG PLANLÆGNING

Undersøgelsen peger på, at arbejdet med kulturmiljøer kun i mindre grad integreres med andre relevante politikker og dagsordner (spm. 4). 92% af respondenterne mener, at kulturmiljøer er vigtige at have fokus på i et kommunalt bevaringsperspektiv, og 91% mener, at de også er meget vigtige i kommunalt udviklings- og planlægningsperspektiv (spm. 9 og 10). Men kun 56% af kommunerne tænker ifølge besvarelserne bevaring og udvikling sammen i arbejdet med kulturmiljøer (spm. 5). Samtidig kobler kun 25,5% arbejdet med kulturmiljøer til klimatilpasning- og bæredygtighed (spm. 6) selvom hele 83% ser et potentiale i koblingen mellem kulturmiljøer og bæredygtig planlægning (spm. 23).

KOMMUNEPLANEN SOM REDSKAB OG NYE INDSATSER

Kommentarer i undersøgelsen viser, at flere kommuner planlægger at styrke fokus på kulturmiljøer i kommuneplansrevisionerne i 2025. Der er også kommuner, som aktivt arbejder med at udpege kulturmiljøer fra nyere tid. Kommuneplanen vurderes at være et vigtigt redskab til dette arbejde, der skaber klarhed og overblik. Men flere respondenter fremhæver, at kommuneplanen er begrænset som værktøj, når det gælder den løbende forvaltning af kulturmiljøer (jf. kommentarer til spm. 11). En anden udfordring, der peges på, er kvaliteten af kulturmiljøudpegningerne. For vage udpegningskriterier og -beskrivelser kan vanskeliggøre forvaltningsmæssige beslutninger med baggrund i udpegningen, fx. for kulturmiljøers afgrænsning, for vigtigheden af enkeltdele i det samlede kulturmiljø eller blot som reference i dialog med borgere.

METODER OG REDSKABER I ARBEJDET MED KULTURMILJØER

Undersøgelsen viser store metodiske forskelle i, hvordan kommunerne vurderer og udpeger kulturmiljøer (spm. 12). Ofte kombineres flere metoder, nogle steder arbejdes slet ikke med vurdering og udpegninger og flere kommuner har ikke fastlagt en tilgang. Kun 28% mener, at de nuværende metoder i høj grad er tilstrækkelige (spm. 13). Lokalplaner vurderes som et nyttigt redskab af mange, og 70% kender til brugen af lokalplaner i arbejdet med kulturmiljøer (spm. 14+15), men det bemærkes, at det er et ressourcekrævende arbejde. 13% anvender §6d i arbejdet med bevaring af kulturmiljøer (spm. 16).

BEHOV OG BARRIERER I FORVALTNINGEN

Omtrent halvdelen af respondenterne peger på, at der mangler juridiske redskaber til at sikre kulturmiljøer (spm. 18). Andre peger på manglende kompetencer, ressourcer og et samlet overblik i den kommunale praksis samt økonomisk støtte til bygningsbevaring i kulturmiljøer. Der er også behov for øget opmærksomhed på de positive afledte effekter af kulturmiljøer – både for lokal identitet og samfundsudvikling – og for mere viden om kulturmiljøer hos både borgere og politikere.

Alligevel kender 55% til konkrete eksempler, hvor kulturmiljøer har været løftestang i en omdannelse, transformation eller bevaring (spm. 36).

DE STØRSTE UDFORDRINGER

Ved spørgsmålet om aktuelle udfordringer i arbejdet med kulturmiljøer (spm. 35) svarer 34% at manglende ressourcer og bemanding er det største problem. Herefter følger manglende prioritering (28,5 %) og lav politisk interesse (18 %). Der kommenteres endvidere på manglende viden blandt bygningsejere, behov for ressourcer til specialiserede opgaver, faginteresser hos de planansvarlige medarbejdere og mangel på økonomi.

IMMATERIEL KULTURARV OG BREDERE VÆRDIKATEGORIER

92% mener, at kulturmiljøerne er vigtige for at tage vare på bevaringsværdige bygninger og byrum (spm. 24). 79% mener at immaterielle kulturarvsaspekter - som håndværk, traditioner og sociale praksisser - også bør indgå i arbejdet med kulturmiljøer (spm. 34). Der er delte meninger om, hvorvidt der findes tilstrækkelige metoder til at arbejde med disse værdier. 42,5% mener nej mens 47% mener ja. (spm. 20). Kommentarerne viser, at metoderne ofte findes, men at manglende ressourcer og implementering i fx lokalplaner er en barriere. Immaterielle værdier beskrives desuden som svære at dokumentere og forklare for beslutningstagere, og der efterlyses mere enkle redskaber til at kortlægge dem.

SAMARBEJDE OG BORGERINDDRAGELSE

78,5% inddrager samarbejdspartnere i arbejdet med kulturmiljøer i høj eller nogen grad (spm. 22). Til gengæld er det kun 38 %, der inddrager borgere og lokale aktører i bevaring, udpegning og udvikling af kulturmiljøer (spm. 21). 56% vurderer, at metoderne til borgerinddragelse i dette arbejde er tilstrækkelige i nogen eller høj grad (spm. 19).

DET NYE FOKUS I PLANLOVEN OG BEHOV FOR FORMIDLING

Næsten 50% svarer "ved ikke" på, hvordan det nye fokus på nationale kulturmiljøer i Planloven påvirker deres arbejde (spm. 17). Det kan skyldes, at det stadig er et nyt tiltag, eller at det ikke er målrettet kommunernes arbejde og derfor endnu ikke har haft mærkbar effekt. Undersøgelsen viser også, at der er et behov for mere formidling om hvad kulturmiljøer er - både til borgere og politikere (spm. 7). En af årsagerne kan være, at det er op til de enkelte kommuner at prioritere dette arbejde.

47 % af kommunerne formidler aktivt deres kulturmiljøudpegninger til borgerne (spm. 8). Samtidig oplever 45 %, at borgerne ikke viser særlig interesse for at bevare kulturmiljøer (spm. 38). Dette peger på et formidlingspotentiale for at skabe større lokal opbakning.

KULTURMILJØERS VÆRDI OG BETYDNING

Respondenterne vurderer generelt, at kulturmiljøer har positiv betydning - ikke kun for bevaring men også for bosætningsforhold, erhverv, turisme, kulturtilbud- og formidling, økonomi, etableringen af sociale fællesskaber samt oplevelsen af en fælles historie og en særlig stedsidentitet. (spm. 25-34).

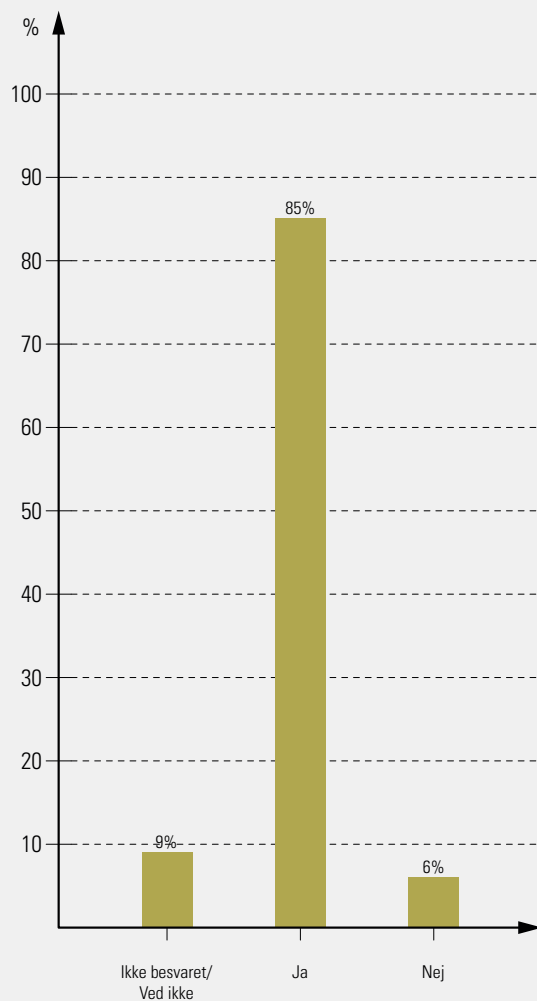
DEL 1

KULTURMILJØER I DET KOMMUNALE ARBEJDE

1

Arbejdes der med udpegning/bevaring/udvikling af kulturmiljøer i din kommune?

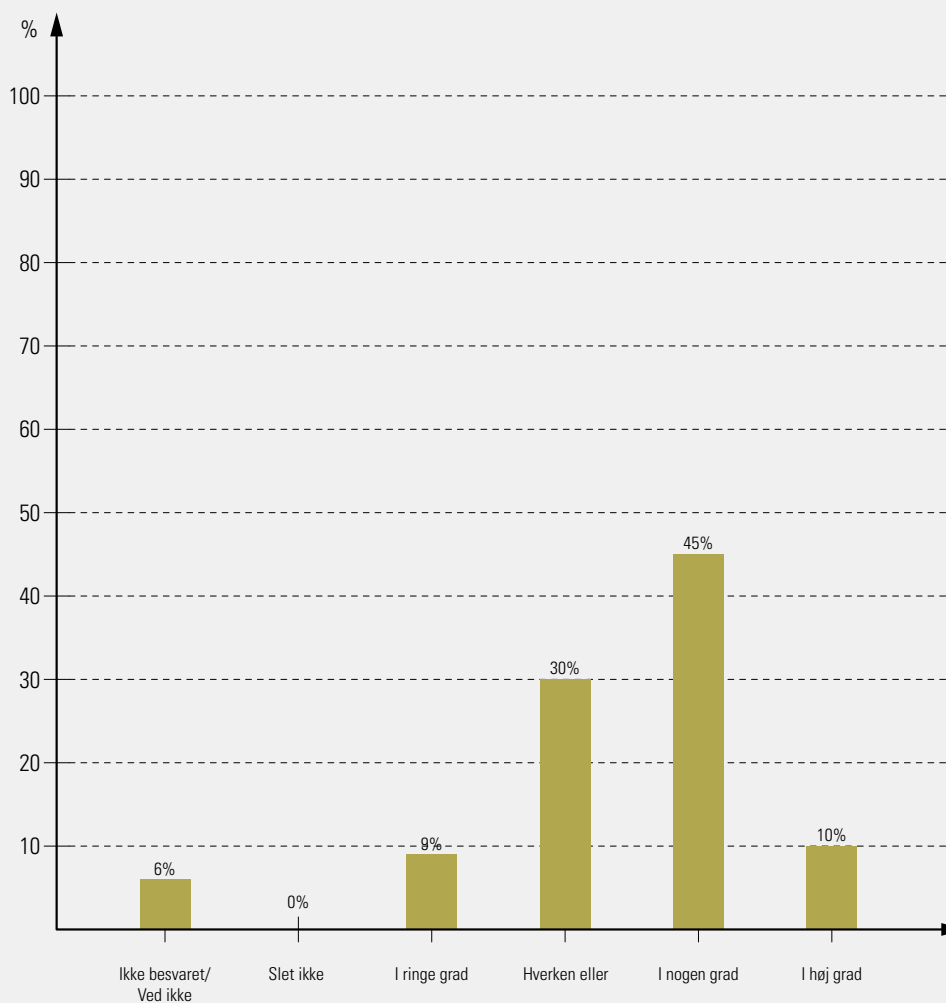
I langt de fleste kommuner, der deltog i undersøgelsen, arbejdes der med kulturmiljøer som led i forvaltningen, kun 6% svarede, at de ikke arbejder med hverken udpegning, bevaring eller udvikling af kulturmiljøerne i deres kommune.

2

Prioriterer kommunen arbejdet med kulturmiljøer?

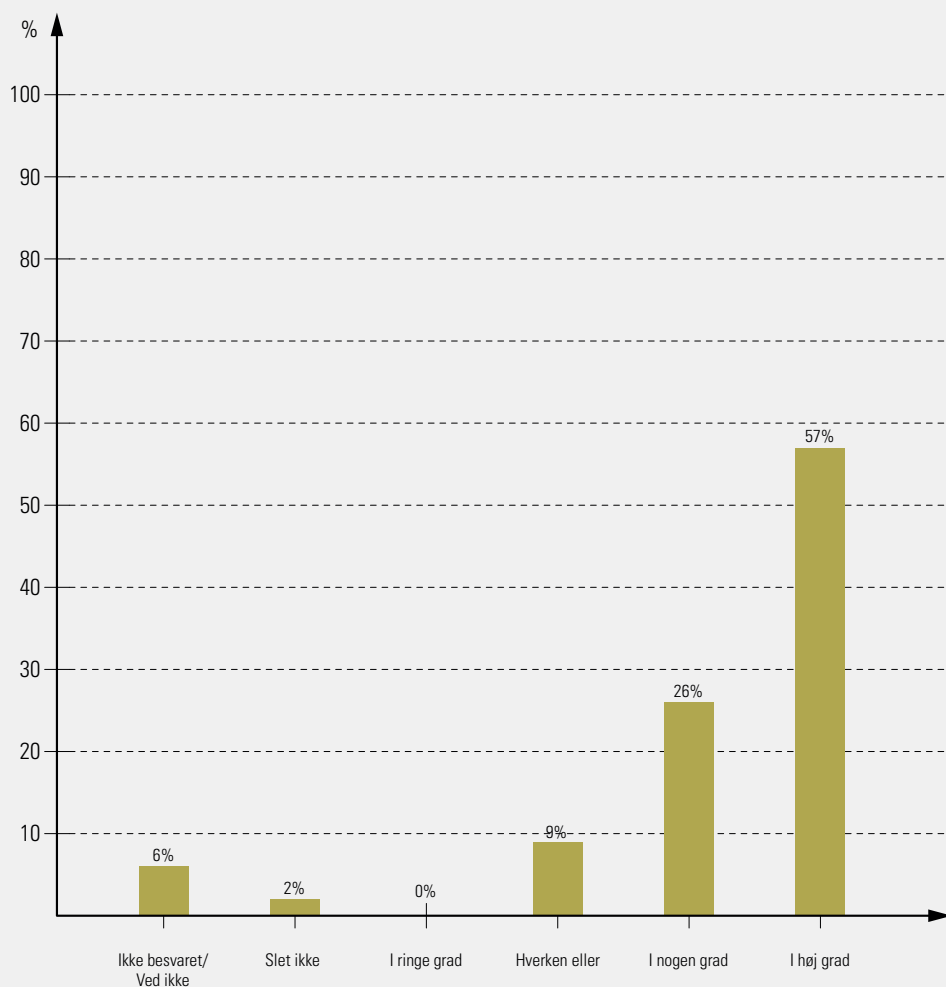
Af det første spørgsmål fremgik det, at 85% af kommunerne arbejdede med kulturmiljøer. I 10% af de adspurgte kommuner er kulturmiljøerne højt prioriteret, og i 45% af kommunerne er kulturmiljøerne prioriteret i nogen grad. Hele 30% svarede, at kulturmiljøerne ikke har nogen videre prioritering.

3

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer har positiv betydning for oplevelsen af landskaber og vegetation?

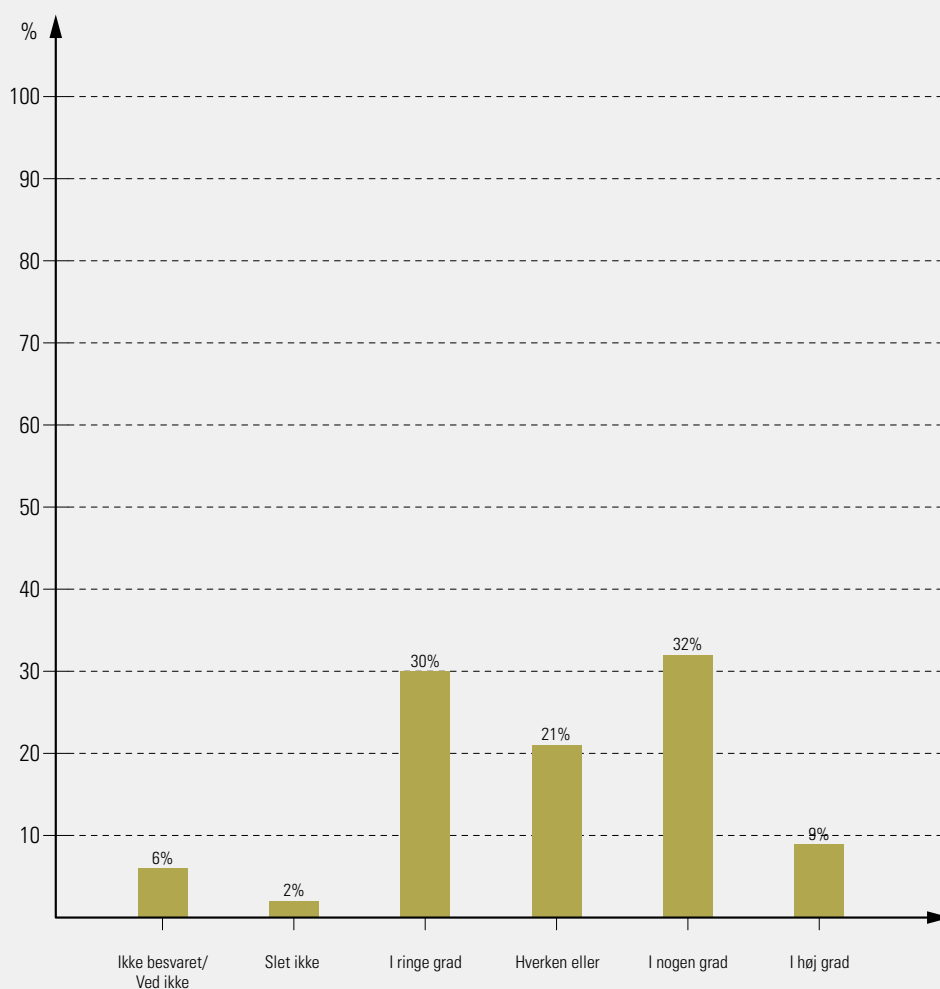
Hele 83% vurderer, at kulturmiljøer medvirker positivt til oplevelsen af landskaber og vegetation. Besvarelsen fordeler sig med 57%, der mener at det gør sig gældende i høj grad og 26% i nogen grad. 2% vurderer, at kulturmiljøer slet ikke har positiv betydning for oplevelsen af landskab og vegetation.

4

I hvor høj grad har kommunen fokus på at få kulturmiljøudpegning og -bevaring integreret med andre kommunale politikker og dagsordner (f.eks. arkitekturpolitik, erhverv og turisme, klimatilpasning el. lign.)?

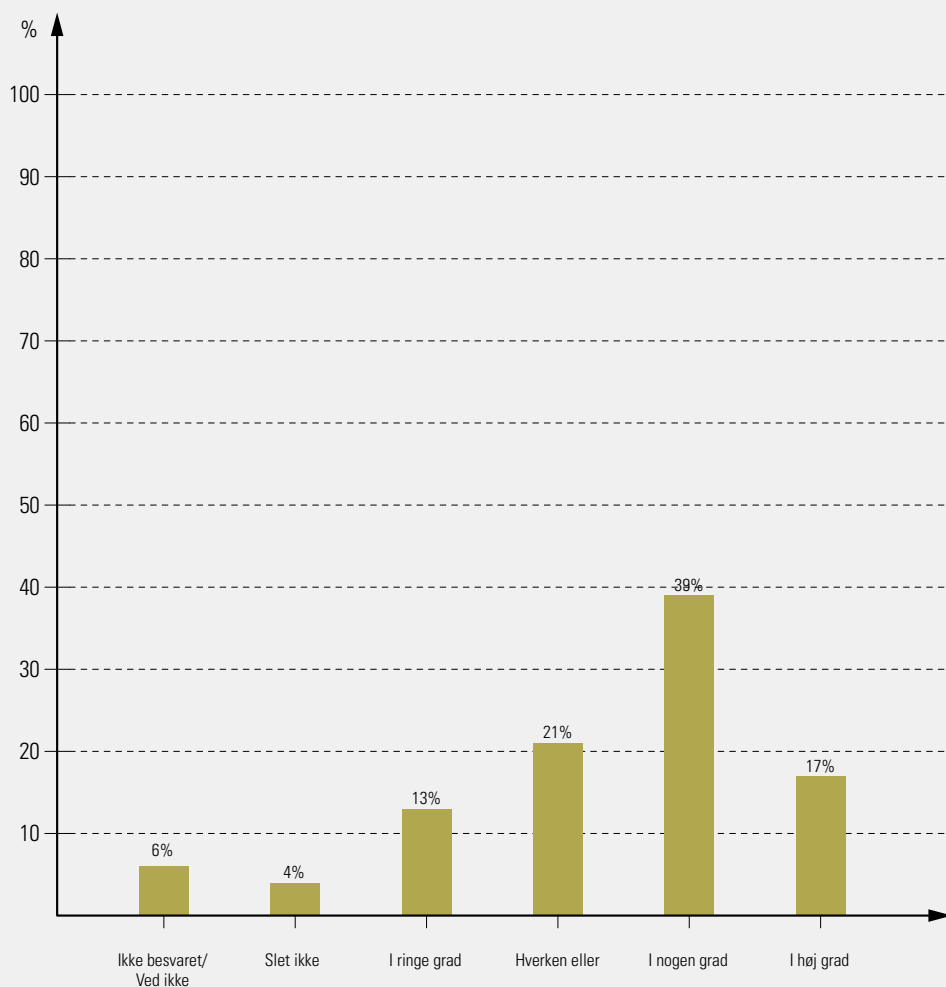
53% vurderer, at kommunerne enten slet ikke, i ringe grad eller hverken/eller arbejder aktivt med at tænke kulturmiljøområdet integreret med andre kommunale politikker og relevante dagsordner. Kun 9% svarer, at arbejdet med kulturmiljøer integreres i høj grad med andre kommunale fokusområder, politikker og dagsordener.

5

I hvor høj grad tænkes bevaring og udvikling sammen i det kommunale arbejde med kulturmiljøer?

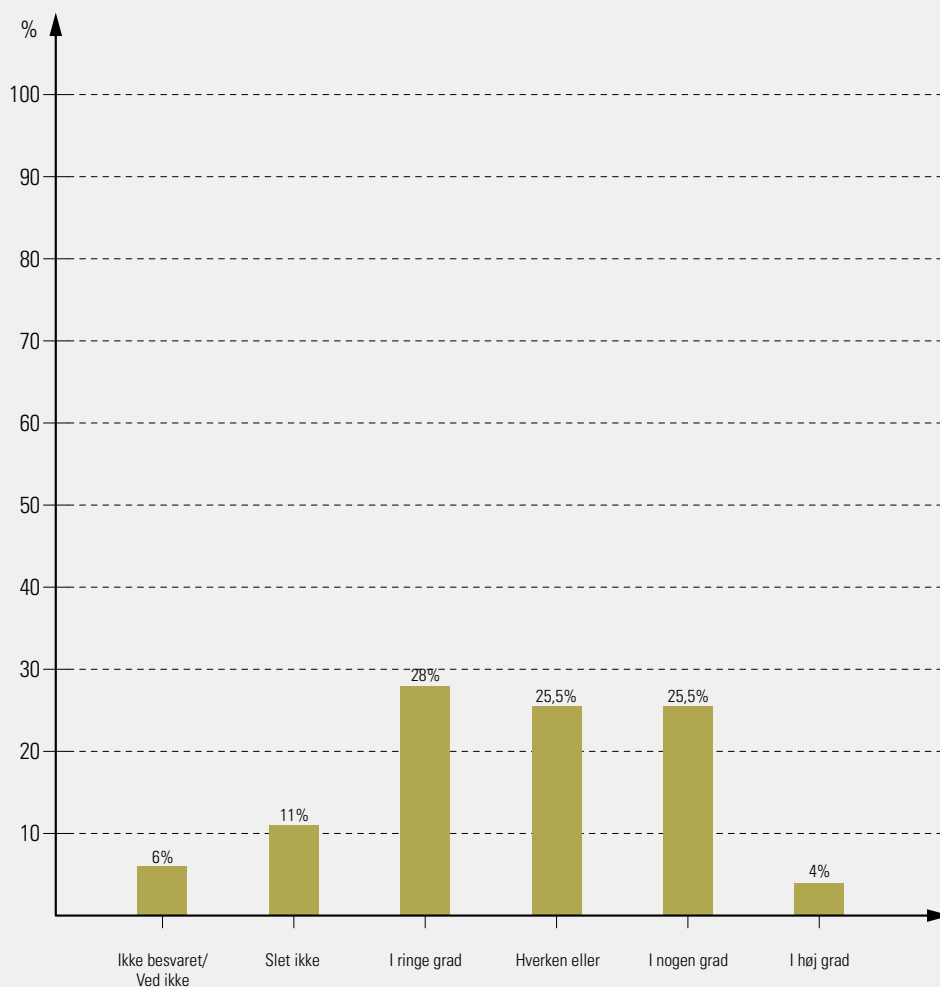
I mere end halvdelen af kommunerne tænkes bevaring og udvikling sammen i arbejdet med kulturmiljøer. 17% af kommunerne gør det i høj grad og 39% i nogen grad.

6

I hvor høj grad tænkes klimatilpasning og bæredygtighed sammen med kulturmiljøer i det kommunale arbejde?

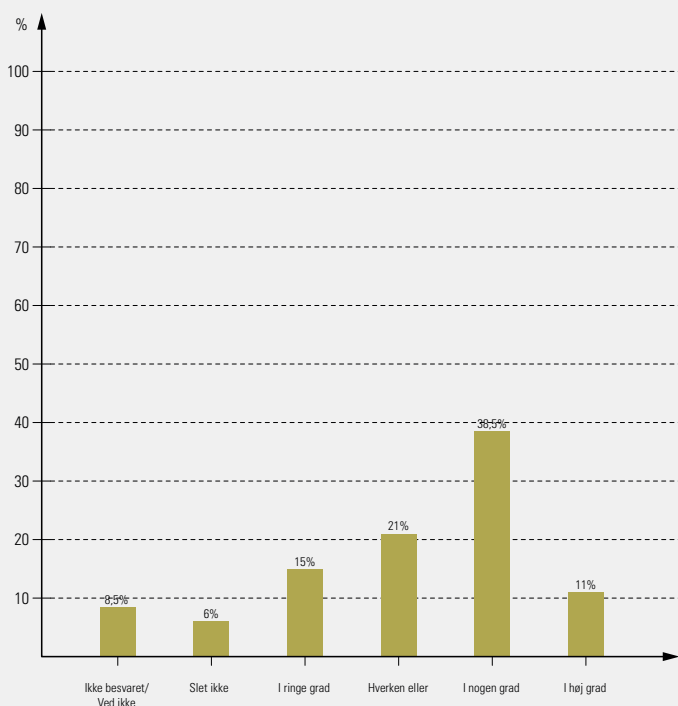
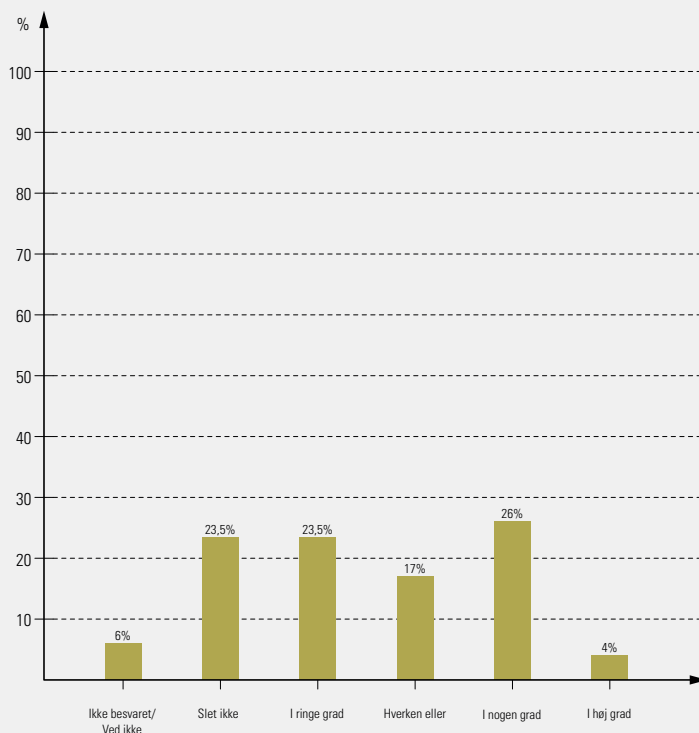
Kun 25,5 % af kommunerne arbejder med kulturmiljøer som et led i arbejdet med klimatilpasning- og bæredygtighed, og 11% gør det slet ikke og 28% i ringe grad.

7

Oplever du, at der er uenighed eller forvirring omkring, hvad et kulturmiljø er blandt følgende parter: Politikere, den kommunale forvaltning, hos lokale institutioner og foreninger, blandt borgerne?

Kulturmiljøbegrebet er forholdsvis nyt i dansk forvaltning, og respondenterne i undersøgelsen oplever, at der kan være forvirring omkring, hvad kulturmiljøer er. 38% oplever, at de kommunale politikere i nogen grad er forvirret omkring, hvad et kulturmiljø er, og 11% at de i høj grad er forvirret omkring hvad begrebet omfatter. Også internt i forvaltningen opleves forvirring omkring begrebet, men kun 4% oplever dette som et problem i høj grad og 26% i nogen grad. Stort set det samme er gældende, når det kommer til lokale institutioner og foreninger, hvorimod der peges på størst forvirring omkring kulturmiljøer hos borgerne. Her oplever respondenterne, at samlet 57,5 % af borgerne er forvirret i nogen eller høj grad omkring, hvad et kulturmiljø er.

POLITIKERE**KOMMUNAL FORVALTNING**

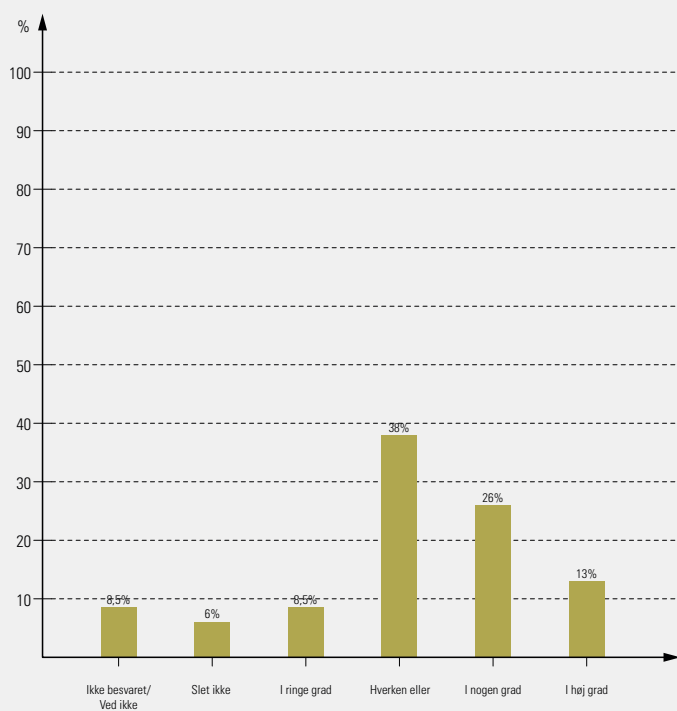
"Der er generelt uklarheder omkring begreberne... Hvad er et kulturmiljø, en SAVE-registrering? Hvad betyder det at bo i et hus, som er udpeget som bevaringsværdigt? Hvornår er noget udpeget som bevaringsværdigt? Hvem foretager den vurdering osv."

- anonym medarbejder

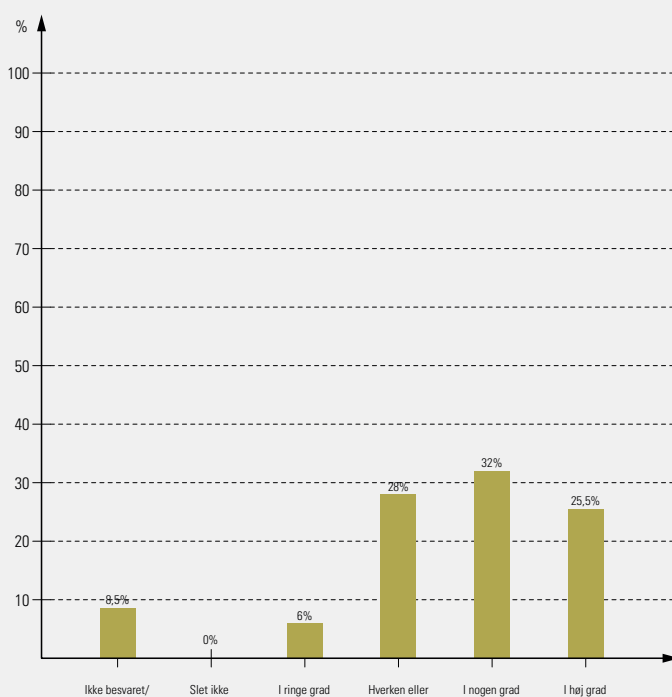
"Synes man bruger begrebet kulturmiljø mere end kun til de officielt udpegede områder i kommuneplanen - og så kan det være svært for mange at forstå."

- anonym medarbejder

LOKALE INSTITUTIONER OG FORENINGER

BORGERE

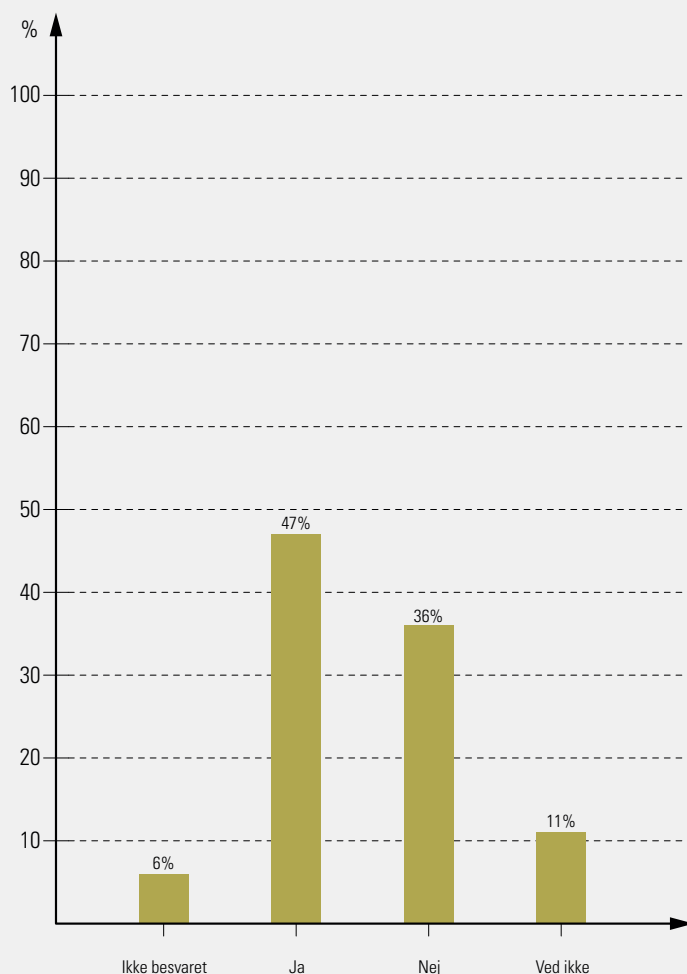
8

Formidles kulturmiljøudpegninger til borgerne?

Diagrammet på næste side viser, at knap halvdelen af kommunerne (47%) aktivt formidler deres udpegede kulturmiljøer til borgerne. Til gengæld har 36% ikke nogen formidlingsindsats i gang.

Fritekstbesvareelserne tegner et billede af forskellige formidlingsniveauer og metoder. Flere nævner, at formidlingen foregår i forbindelse med offentlige høringer – fx ved høring og revision af kommuneplaner, ved udarbejdelse af bevarende lokalplaner eller i forbindelse med mindre udviklingsplaner. Nogle bruger særskilte kataloger, rapporter eller den kommunale arkitekturpolitik til at formidle informationerne.

To besvarelser peger på, at borgerne kan finde information om de udpegede kulturmiljøer på kommunens hjemmeside.

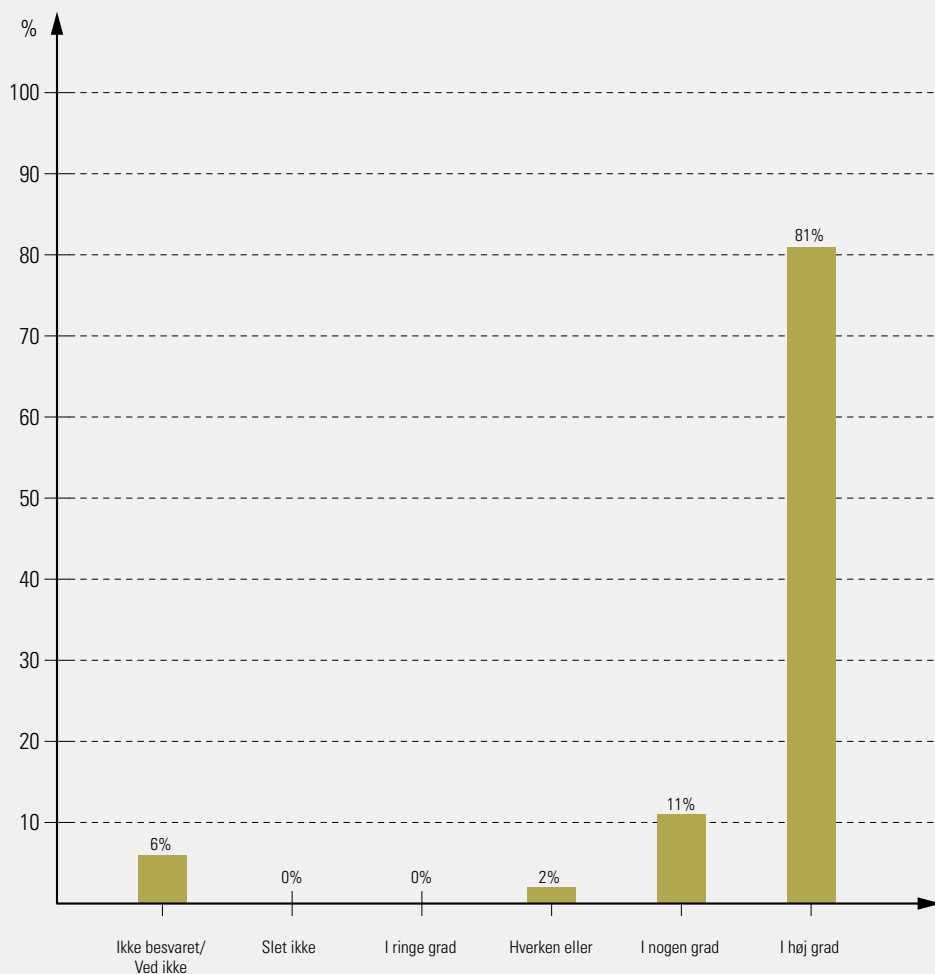
En respondent fremhæver, at formidlingen ofte sker indirekte – fx i samtaler og samarbejder med borgere i konkrete udviklingsprojekter. Andre nævner samarbejdet med lokale bevaringsforeninger som en vigtig kanal for formidling. Derudover beskrives, at der i en kommune er opsat skilte i udvalgte kulturmiljøer, som beskriver miljøerne.

Flere kommuner har ambitioner om at udvikle mere målrettet formidlingsmateriale om kulturmiljøer og deres værdier til borgerne. En bemærker dog, at arbejdet med at lave detaljerede, velillustrerede beskrivelser af de udpegede kulturmiljøer, der kan formidles bredt, er både omfattende og ressourcekrævende.

9

Hvor vigtigt vurderer du, at det er at have fokus på kulturmiljøer i et kommunalt bevaringsperspektiv?

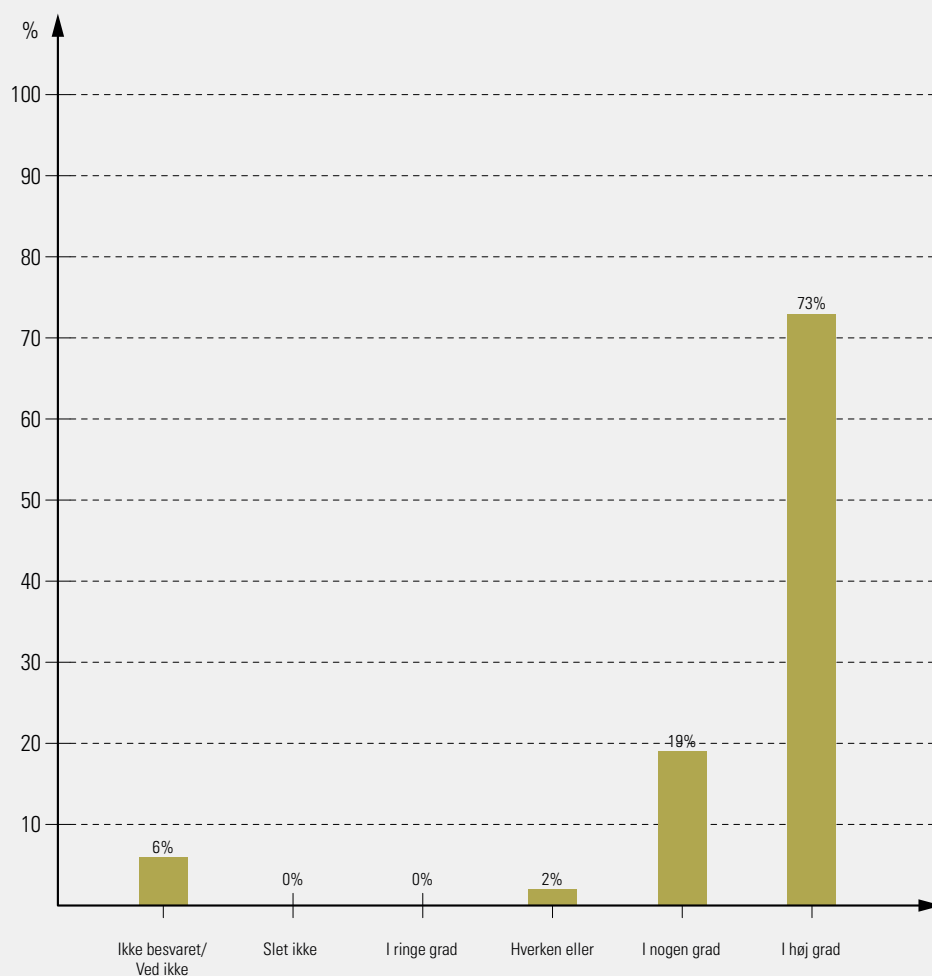
Flertallet (92%) af respondenterne vurderer, at kulturmiljøer er vigtige at have som fokus i et kommunalt bevaringsperspektiv fordelt på 81% i høj grad og 11% i nogen grad. 2% af respondenterne vurderede, at det er hverken/eller vigtigt.

10

Hvor vigtigt vurderer du, at det er at have fokus på kulturmiljøer i et kommunalt planlægnings- og udviklingsperspektiv?

91% af respondenterne vurderer, at kulturmiljøer er vigtige at have som fokus i et kommunalt planlægnings- og udviklingsperspektiv fordelt på 73% i høj grad og 19% i nogen grad. Som i det tidligere spørgsmål vurderede 2 % af respondenterne også her, at det er hverken/eller vigtigt.

DEL 2

ANVENDTE METODER I DET KOMMUNALE ARBEJDE MED KULTURMILJØER

11

I hvor høj grad vurderer du, at udpegningen af kulturmiljøer i kommuneplanen er et godt redskab til at arbejde med og bevare kulturmiljøer?

Kommuneplanen vurderes som et godt redskab i arbejdet med kulturmiljøer. 40,5 % af respondenterne mener, at den i høj grad er anvendelig, mens 32 % vurderer den som et godt redskab i nogen grad. 13 % mener derimod, at kommuneplanen kun i ringe grad fungerer som et effektivt værktøj på dette område.

Flere respondenter uddyber, at selve udpegningen af kulturmiljøer i kommuneplanen skaber overblik og tydeliggør de vigtige værdier. Det fremhæves dog, at kommuneplanen primært fungerer oplysende, til at skabe bevidsthed og koordinere interesser – snarere end som et redskab til aktiv forvaltning eller beskyttelse af kulturmiljøerne fremadrettet. I kommentarfeltet peges desuden på en række andre udfordringer:

- Udpegningerne risikerer at forsvinde i mængden af information i omfattende kommuneplaner
- Kommuneplanen har begrænset effekt på:
 - Ejernes viden om det enkelte kulturmiljøs værdier
 - Muligheder for at tiltrække finansiering til fx renovering eller klimatilpasning
 - Tilstrækkelige ressourcer til formidling og inddragelse i forlængelse af udpegningerne
 - Hvordan og i hvor høj grad udpegningerne omsættes i kommunens øvrige forvaltning
 - Prioritering af midler til at udarbejde bevarende lokalplaner – som ofte kun laves, når det er strengt nødvendigt, og sjældent af hensyn til kulturmiljøet
 - Om udpegningerne holdes opdaterede og bruges aktivt i praksis

I kommentarfeltet fremhæves desuden, at kommuneplanen alene er retningsgivende for kommunen – ikke for borgerne. Der opleves en mangel på lovhjemmel til at sikre håndhævelse af bevaringsinteresser. Det understreges også, at lokalplanen er et stærkere redskab, når det gælder egentlig beskyttelse af kulturmiljøer. I praksis kan kommuneplanen kun bruges til at regulere forhold som haveanlæg, træfældning og renovering, hvis der ikke kræves byggetilladelse. Ved byggesager opleves det, at byggesagsafdelingen ikke kan stille krav med henvisning til kommuneplanens udpegninger, og at de derfor ikke kan bruges som grundlag for afslag.

På den positive side beskriver flere respondenter, at udpegningen i kommuneplanen kan give legitimitet og retslig gyldighed til arbejdet med kulturmiljøer. Én fremhæver, at kommunen følger udviklingen i de udpegede områder og handler med bevarende lokalplaner, hvis der opstår problemer. En anden beskriver kommuneplanen som det eneste værktøj, der både dækker hele kommunen og opdateres regelmæssigt. Endelig nævner en respondent, at udpegningerne sikrer, at kulturmiljøets værdier bliver tænkt ind i ny planlægning i området.

"Det handler om at være opmærksom på udpegningskriterierne og dermed at kunne forstå de muligheder, der ligger i udpegninger. Udpegningen i kommuneplanen sikrer en synlighed i det daglige arbejde i administrationen, og ved konkrete henvendelser inden for udpegning."

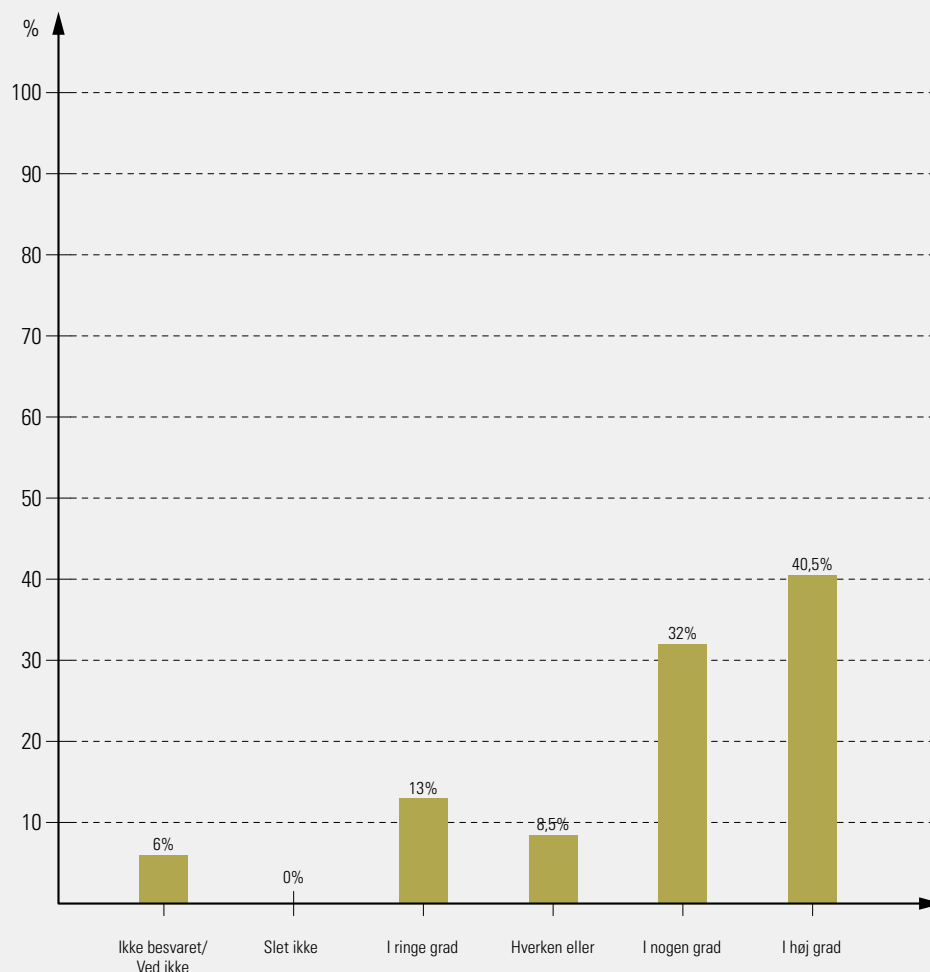
- anonym medarbejder

"Der burde være en skarpere lovgivning på området, som i højere grad forpligtede kommunerne til at bevare kulturmiljøer, ligesom der findes på naturområdet."

- anonym medarbejder

"Der mangler generelt klarhed over de forskellige typer af udpegninger i forhold til bevaring. De ligger i forskellige lovgivninger, og begreberne er mange. Jeg tror, at udpegninger af kulturmiljøerne kan være et godt redskab, hvis man arbejder strategisk og præcist med det. Eksempelvis ved at have nogle klare retningslinjer, ved at være tydelig omkring hvorfor de er udpeget og hvad det er, som er særligt og vigtigt at bevare. Det skal være gennemskueligt for alle. Ellers er det alt for nemt ikke at bruge udpegningerne til noget."

- anonym medarbejder

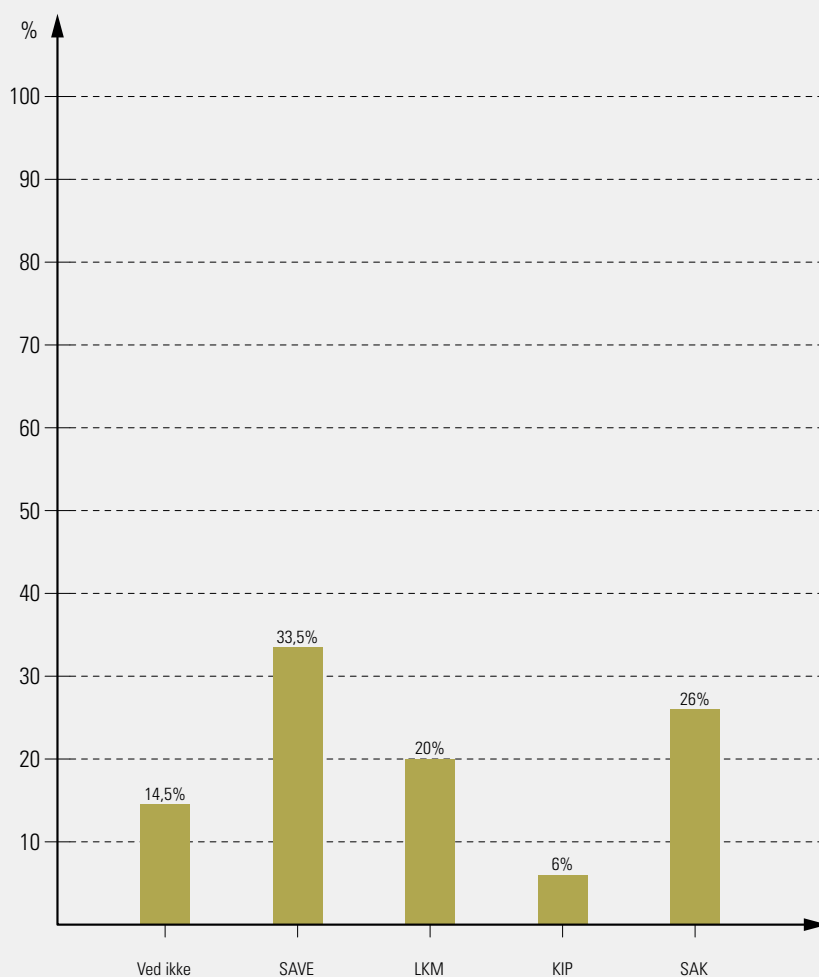

12

Hvilke metoder benytter kommunen til vurdering/udpegning af kulturmiljøer?

SAVE-metoden (Survey of Architectural Values in the Environment) er den mest (33,5%) anvendte metode til vurdering og udpegning af kulturmiljøer. Herefter bruger flest (26%) Screening af Kulturmiljøer (SAK-metoden)- 20% anvender Landskabskaraktermetoden (LKM-metoden), 6% Kulturhistorien i Planlægningen (KIP-metoden). Mens 14,5% ikke ved, hvilke metode/r kommunen anvender. Flere af kommunerne kombinerer flere metoder og gør brug af lokale museer og arkiver.

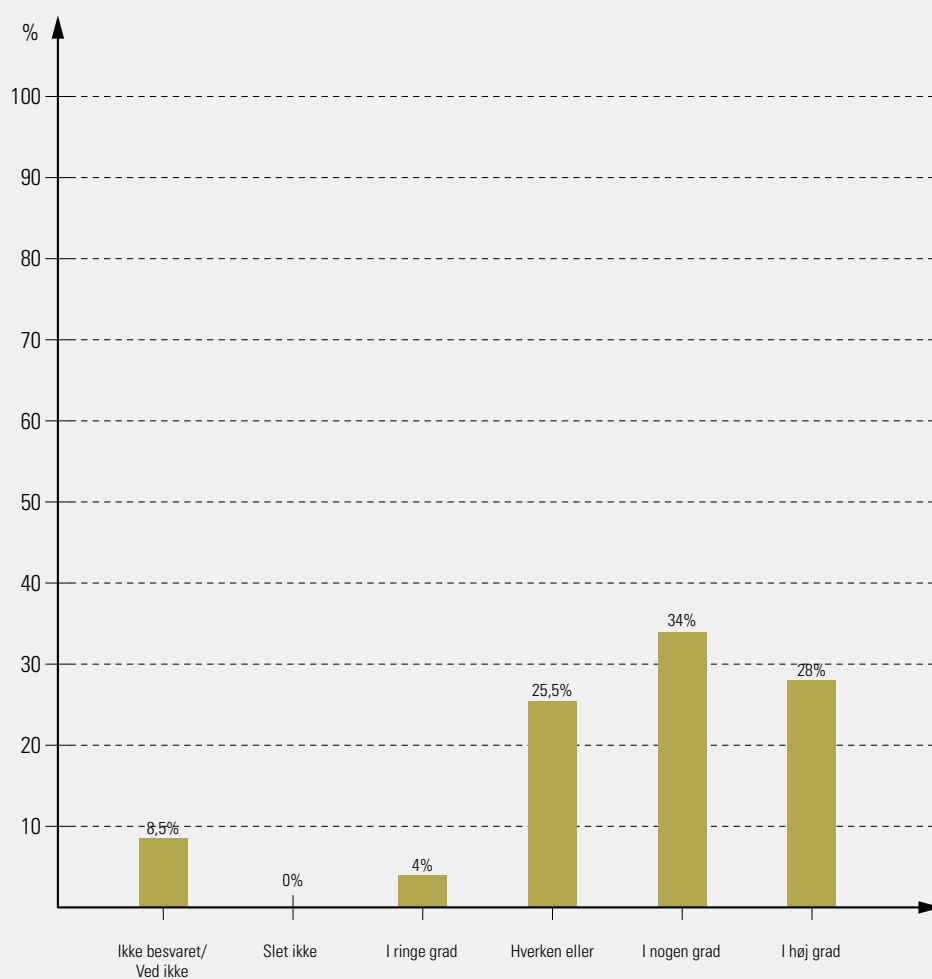
I en kommune har man udviklet sin egen metode, og i en anden er udviklet en ny metode ved at plukke elementer fra de etablerede metoder. Flere kommuner gør brug af fotoregistreringer i kombination med historiske kilder og beskrivelser samt udfører besigtigelser. Nogle respondenter påpeger, at der ikke som sådan bruges en specifik metode til vurdering og udpegning. En påpeger, at dialog med borgerne er en vigtig tilgang til arbejdet med bevaring og ændringer i lokalområder. Andre gør brug af eksterne konsulenter til udpegningerne, mens nogle kommuner forsat har udpegninger tilbage fra de tidligere amter.

13

I hvor høj grad vurderer du, at de tilgængelige metoder til at arbejde med, udpege og vurdere kulturmiljøer er tilstrækkelige?

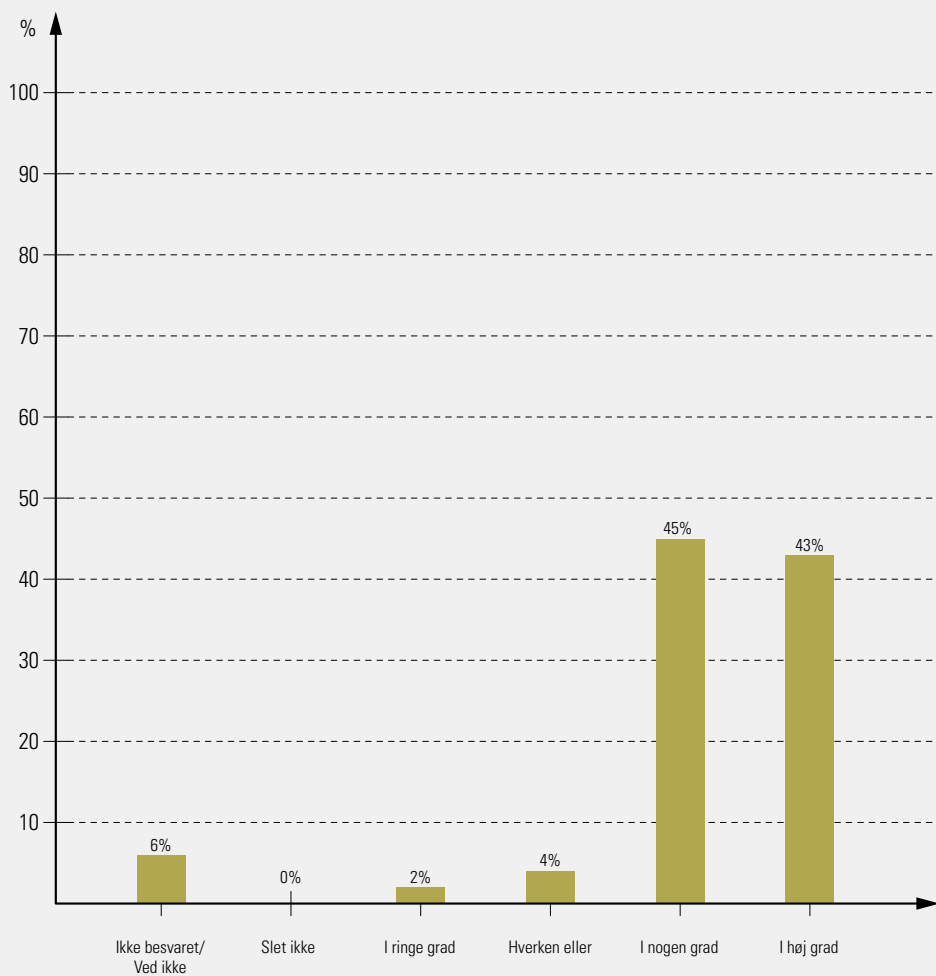
28% vurderer, at de tilgængelige metoder i høj grad er tilstrækkelige til arbejdet med at udpege og vurdere kulturmiljøer, mens 34% kun vurderer, at det i nogen grad er tilfældet. Hele 25,5% synes hverken eller, og 4% synes de etablerede metoder kun i ringe grad er tilstrækkelige.

14

I hvor høj grad vurderer du, bevarende lokalplaner er et godt redskab til at arbejde med og bevare kulturmiljøer?

Flertallet mener, at lokaleplaner er et godt redskab til bevaring af kulturmiljøer. 43% mener det i høj grad, og 45% at de er det i nogen grad. Kun 2% mener, at lokalplaner er et ringe redskab til dette arbejde, mens 4% synes hverken eller. 6% mener, at lokalplaner er et godt redskab til bevaring af kulturmiljøer. 43% mener det i høj grad, og 45% at de er det i nogen grad. Kun 2% mener, at lokalplaner er et ringe redskab til dette arbejde, mens 4% synes hverken eller.

15

Kender du til lokalplaner (evt. bevarende lokalplaner), udarbejdet i kommunen med formålet at tage vare på kulturmiljøer i forbindelse med fremtidig udvikling?

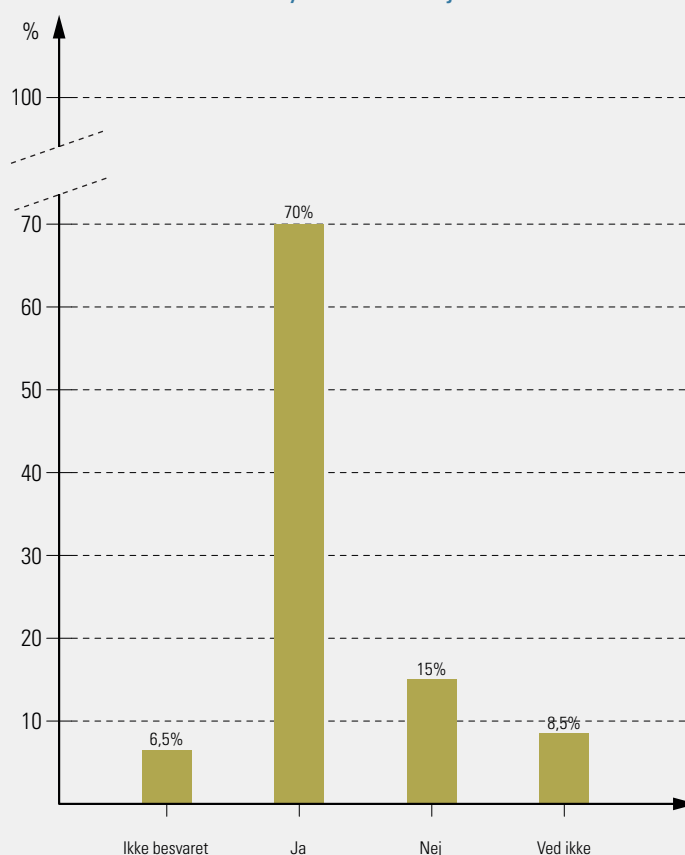
70% af respondenterne kender til lokalplaner, der er udarbejdet med henblik på at varetage et kulturmiljø ifm. kommende udvikling.

Flere beskriver, at de har erfaring med, at bevaringsværdier inddrages i udviklingsprojekter og lokalplanlægning. Samtidig påpeger andre, at der mangler lovhjemmel til at bruge screenings- og udpegningsværktøjer som egentlige forvaltningsredskaber. Det betyder, at disse værktøjer i praksis primært fungerer som analyse- og formidlingsredskaber – ikke som tungtvejende grundlag i f.eks. nedrivningssager eller andre juridisk bindende beslutninger.

”Vi har flere lokalplaner, som sikrer bebyggelse mod nedrivning.

Enkelte af de nyere understøtter også stedets fortælleleværdi. Det er en generel praksis at tage udgangspunkt i stedets DNA og gøre det til grundlaget i sin lokalplan. Dette afviger ikke væsentligt fra et kulturmiljøs fortælleleværdi. Lokalplanen kan sikre andre faktorer som klima både i forhold til sikring og tilpasning, bidrage til reduktion af CO2, arbejde for 15minutters byen og mange flere tiltag, som taler ind i en bæredygtig dagsorden.”

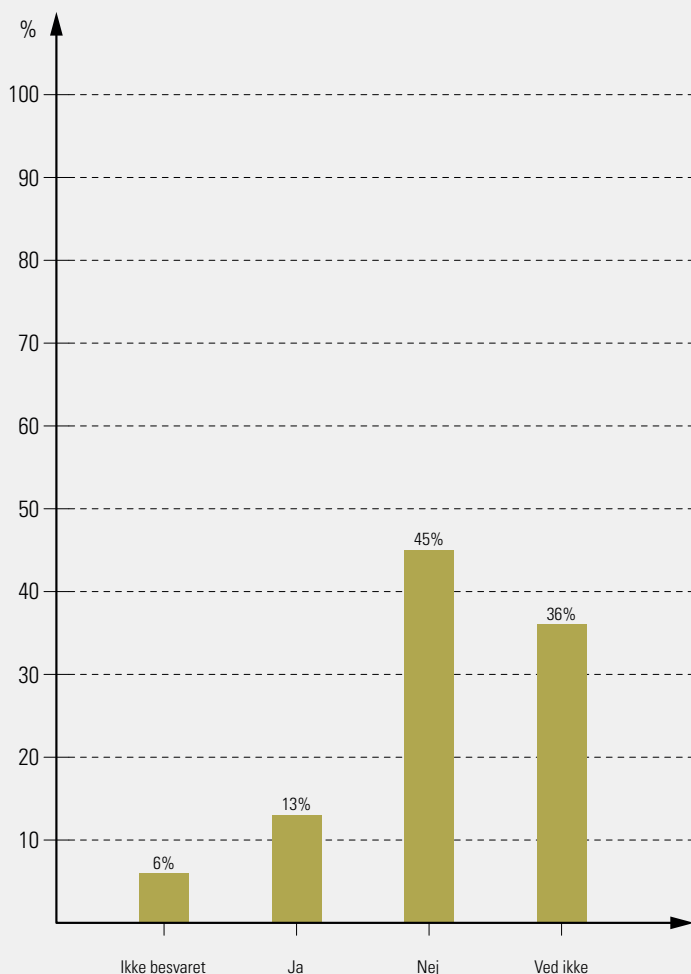
- anonym medarbejder

16

Benytter den kommunale forvaltning paragraf 6D i byggeloven sammen med kulturmiljøudpegninger i kommuneplanen for at sikre, at den bevaringsværdige helhed bevares ved anmodninger om byggetilladelser i et kulturmiljø?

Samlet svarer 81% "nej" eller "ved ikke" til brugen af byggelovens §6d ifm. kulturmiljøudpegninger for at sikre bevaringsværdige helheder ifm. sager om byggetilladelser i et kulturmiljø, mens 13% gør brug af paragraffen.

§ 6 D

Kommunalbestyrelsen kan gøre en tilladelse efter byggeloven afhængig af, at bebyggelsen får en sådan ydre udformning, at der i forbindelse med dens omgivelser opnås en god helhedsvirkning.

Stk. 2.

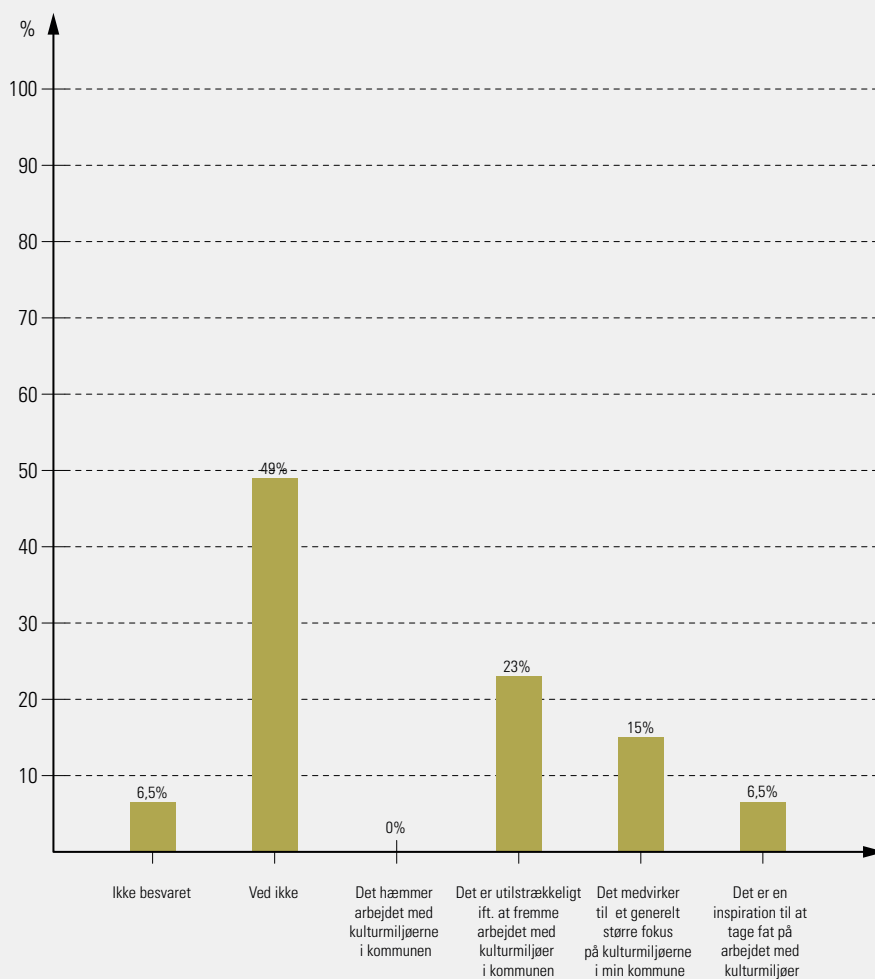
Skiltning, lysinstallationer o.lign. må ikke være til ulempe eller virke skæmmende i forhold til omgivelserne. Kommunalbestyrelsen kan ved forbud eller påbud sikre opfyldelsen af 1. pkt.

17

Hvordan oplever du, at det nye fokus på nationale kulturmiljøer i den nye Planlov påvirker arbejdet med kulturmiljøer?

Næsten halvdelen af respondenterne (49 %) svarer "ved ikke" til spørgsmålet om, hvorvidt den nye Planlovs fokus på nationale kulturmiljøer påvirker arbejdet med kulturmiljøer i kommunerne. 23 % vurderer, at dette fokus er et utilstrækkeligt tiltag i forhold til at fremme indsatsen på området, mens 15 % oplever, at det bidrager til et generelt øget fokus på kulturmiljøer. Lidt over 6 % ser det som en kilde til inspiration til at igangsætte arbejdet lokalt.

Derudover har knap 7 % undladt at besvare spørgsmålet.

18

Hvilke forvaltningsmæssige redskaber kunne du savne i arbejdet med kulturmiljøer?

Omkring halvdelen af deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen har kommenteret på, hvilke forvaltningsmæssige redskaber de savner i arbejdet med kulturmiljøer. Af disse svar omhandler cirka halvdelen en oplevelse af, at de juridiske redskaber til sikring af kulturmiljøer er utilstrækkelige. Derudover fremhæves flere andre barrierer i den kommunale forvaltningspraksis. Herunder mangel på:

- Faglige kompetencer og ressourcer til at arbejde strategisk og kontinuerligt med kulturmiljøer.
- Et samlet overblik og metode på tværs af kommunale afdelinger og fagområder.
- Økonomiske støttemuligheder, fx til bygningsbevaring for private ejere i kulturmiljøer.
- Synlighed af de positive effekter ved kulturmiljøbevaring, som kan skabe opbakning og politisk prioritering.
- Formidling og viden om kulturmiljøer, både lokalt og på politisk niveau – herunder behov for mere dialog og kommunikation.
- Incitamenter og motivation, snarere end nye krav – nogle påpeger, at statslige krav kan skabe modstand lokalt.

Nogle efterlyser også ændringer i lovgivningen, herunder:

- Krav om SAVE-registrering for kulturmiljøer.
- At udpegning i kommuneplanen ikke er nok – der bør være mulighed for at give påbud ved forfald.
- Adgang til byfornyelsesmidler.
- Juridiske værktøjer, der er mindre ressourcekrævende end lokalplanlægning.
- Mulighed for differentierede tilgange i landzone og byzone.
- Udnyttelse af Planlovens §6.

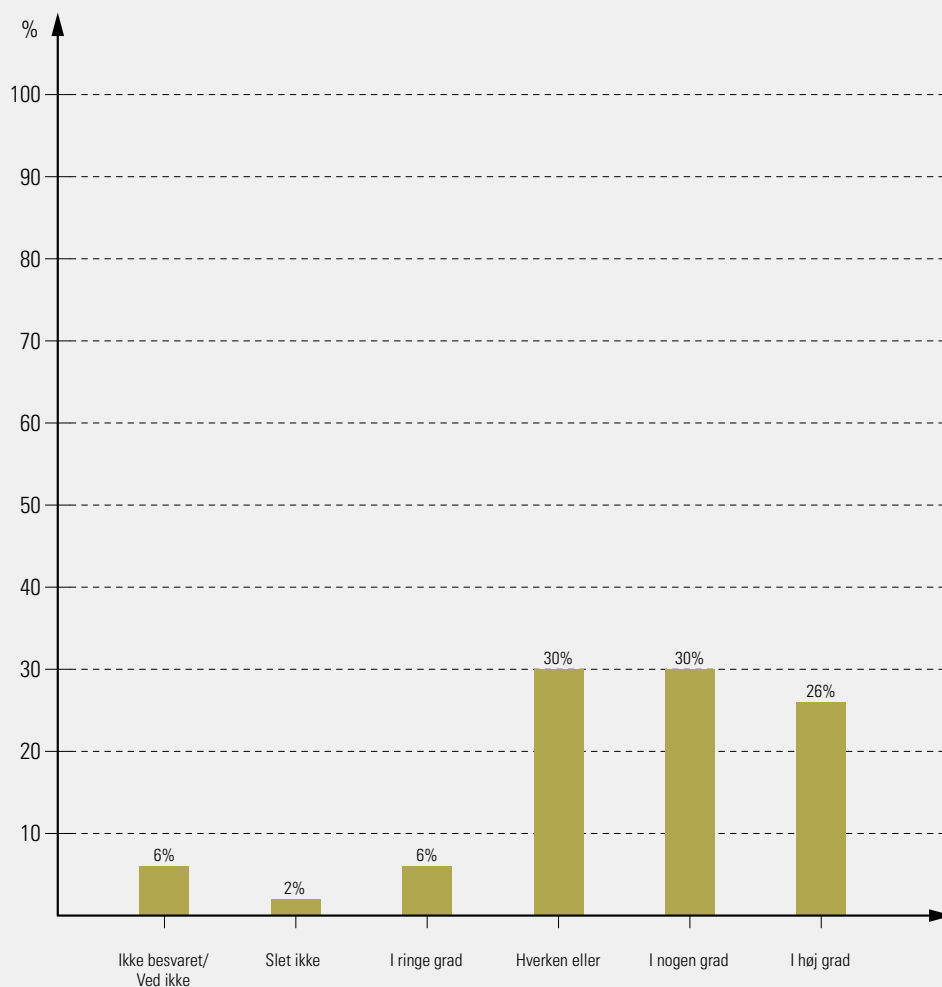
Få bemærker, at de ikke savner flere redskaber eller metoder, men efterlyser i stedet bedre anvendelse og overblik over de eksisterende.

19

I hvor høj grad oplever du, at der findes tilstrækkelige metoder til borgerinddragelse i arbejdet med kulturmiljøer?

26% mener, at der i høj grad findes tilstrækkelige metoder til borgerinddragelse i arbejdet med kulturmiljøer. 30% mener, at det i nogen grad er tilfældet. 30% mener dog, at der "hverken eller" findes tilstrækkelige metoder, og 6% synes, at der kun i ringe grad er nok metoder til rådighed.

Flere respondenter giver i kommentarfeltet udtryk for, at der allerede findes tilstrækkelige metoder til borgerinddragelse – men at der mangler tid, ressourcer og politisk opbakning til at gennemføre den i praksis. Hertil bliver efterlyst en inddragelsesdrejebog, ekspertvejledning samt understreget, at vidensdeling med borgere, der bor i og bruger kulturmiljøerne er vigtigt.

20

Vurderer du, at der findes tilstrækkelige metoder til at arbejde med andre værdier i kulturmiljøer end de kendte bevaringsværdier: Arkitektonisk værdi, kulturhistorisk værdi og miljømæssig værdi? Det kan f.eks. være atmosfære, social sammenhængskraft, oplevelsen af stedsidentitet el. lign.

Besvarelserne af dette spørgsmål er forholdsvis ligeligt fordelt mellem, at der allerede findes tilstrækkeligt med metoder til at arbejde med et bredt spektrum af værdier, 42,5%, og at der ikke er tilstrækkelige metoder, 47%. 10% har ikke vidst, hvad de skulle svare eller valgt ikke at besvare. I kommentarerne responderer deltagerne, at metoderne findes, men at det handler om manglede ressourcer eller om at indarbejde det i eksempelvis lokalplaner og helhedsplaner. Derudover beskrives de immaterielle værdier som noget, der er svært at argumentere for overfor politikere og bygherrer, da de er flygtige og forstås som subjektive, men der efterlyses også simple metoder, som kan hjælpe med at kortlægge de immaterielle værdier.

Kommentarerne kan opsummeres og grupperes til at omhandle:

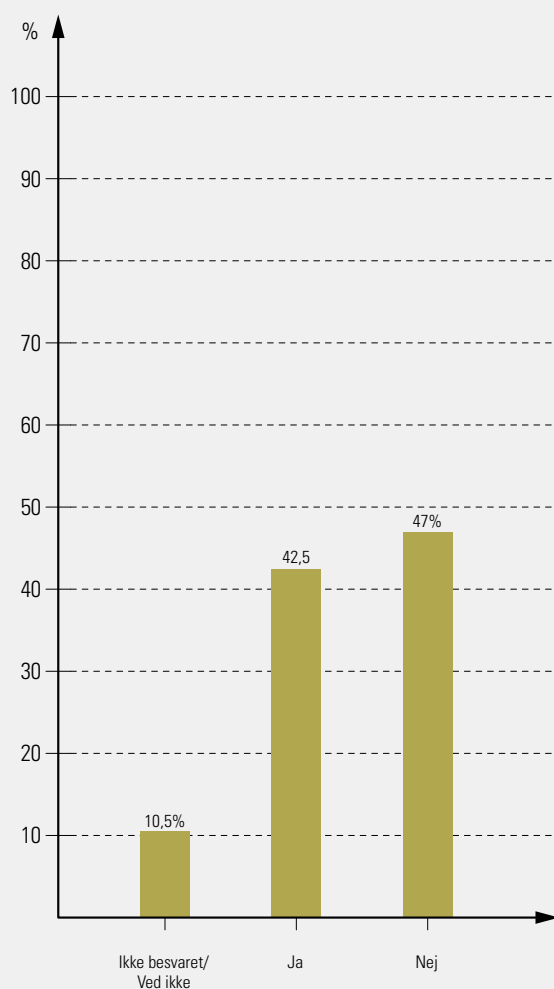
- Metoderne findes, mangler ressourcer (3 kommentarer)
- Savner holistisk tilgang (1 kommentar)
- Mangler mere simpel screeningstilgang i hht. bløde værdier (3 kommentarer)
- Metodefrihed i bevarende lokalplan, har arbejdet med det ved helhedsplan, kampagner "kulturen som driver"; (3 kommentarer)
- Svært med immaterielle værdier overfor politiker og bygherre (4 kommentarer)

"Jeg ser ikke en modsætning her. Hvis kommunen vil lave bevarende planlægning, vil jeg mene, vi har relativt stor metodefrihed."

- anonym medarbejder

"Det kan være svært at argumentere overfor en borger, politiker eller bygherre, at et område skal bevares, hvis der ikke er registreret bevaringsværdige bygninger eller lign. i området, da atmosfære og stedsidentitet ikke kan måles eller bevises, og af dem opfattes som subjektivt."

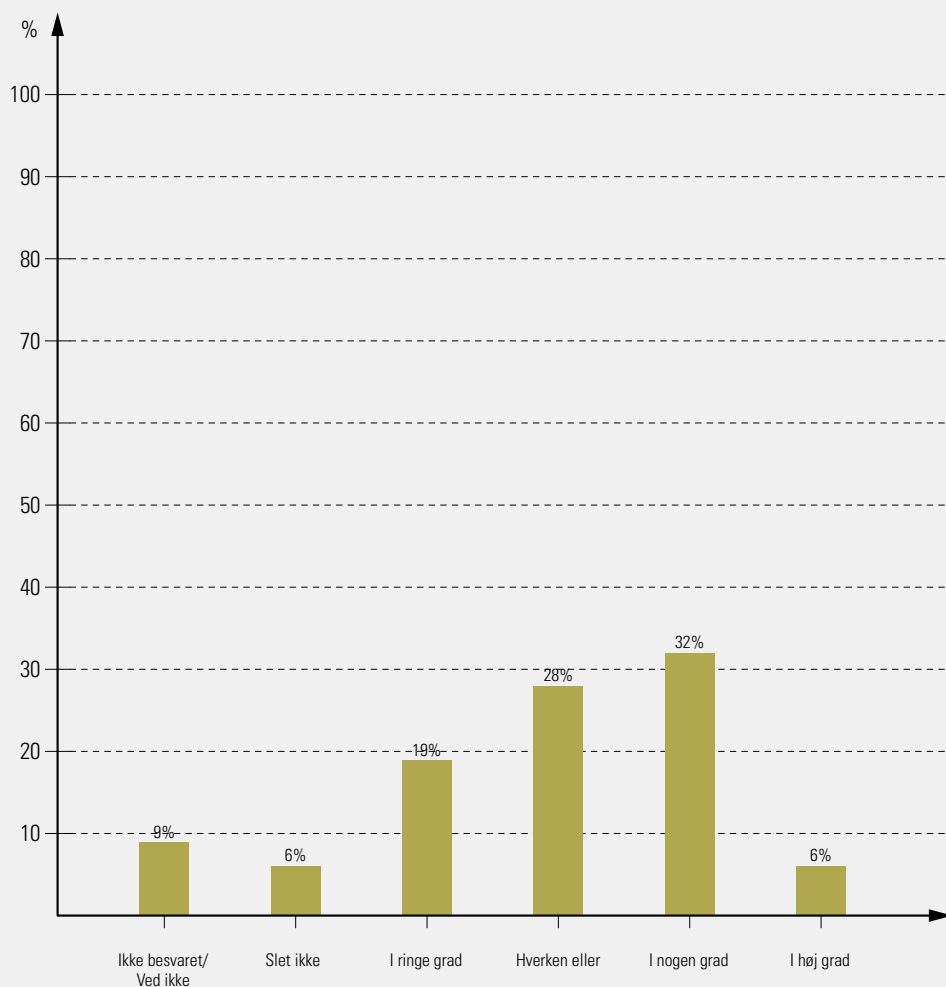
- anonym medarbejder

21

I hvor høj grad inddrager kommunen borgere og lokale i bevaringen, udpegningen og udviklingen af kulturmiljøer?

6% af de adspurgte svarer, at deres kommune i høj grad inddrager borgere og lokale i bevaringen, udpegningen og udviklingen af kulturmiljøer. 32% gør det i nogen grad, mens 28% svarer, at det gøres hverken/eller. Ca. en femtedel (19%) gør det i ringe grad, og 6% inddrager slet ikke lokale og borgere i dette arbejde.

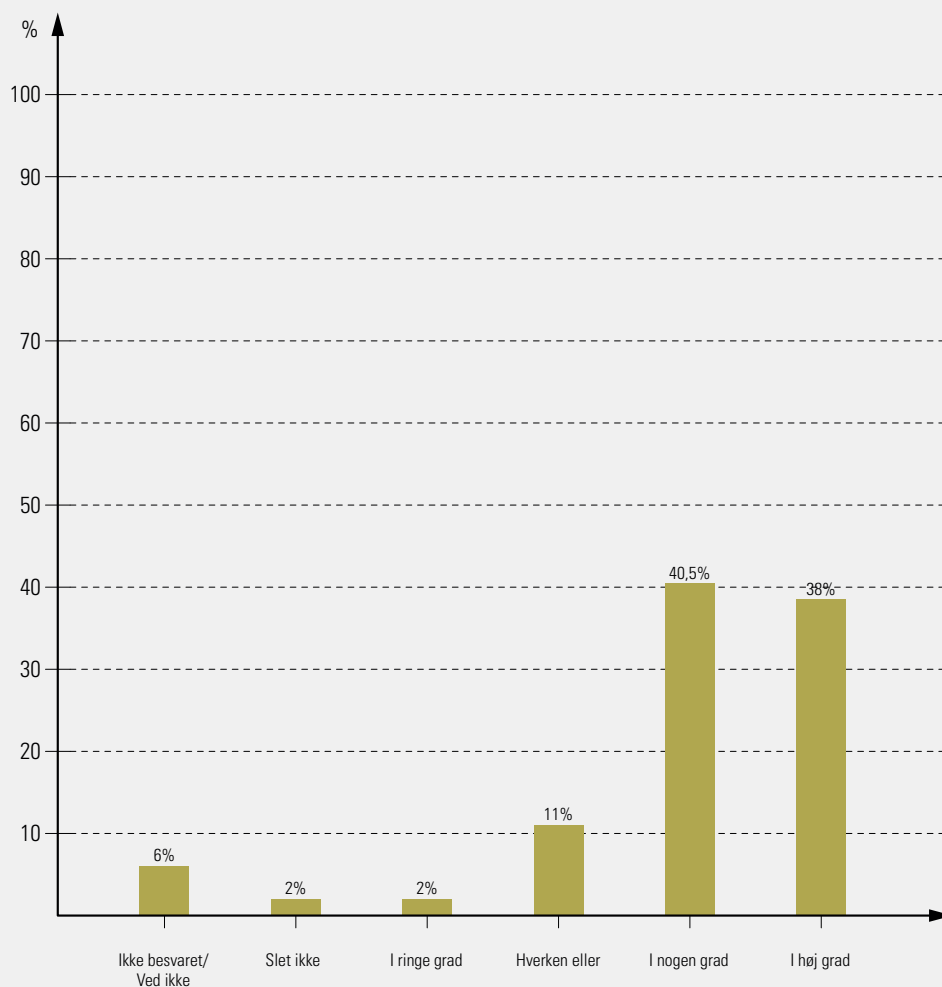

22

I hvor høj grad inddrages samarbejdspartnere, f.eks. lokale museer, erhverv, bevaringsforeninger m.fl. i kommunes arbejde med kulturmiljøer?

Langt størstedelen inddrager samarbejdspartnere i kommunernes arbejde med kulturmiljøer, heraf 38% i høj grad og 40,5% i nogen grad. 2% inddrager slet ikke samarbejdspartnere og 2% kun i ringe grad.

Der kommenteres igen på mangel på ressourcer til inddragelsesarbejdet udover den lovpligtige inddragelse i forbindelse med høringer og lignende. Af andre kommentarer fremgår det, at der dog er en målsætning om øget inddragelse fremadrettet.

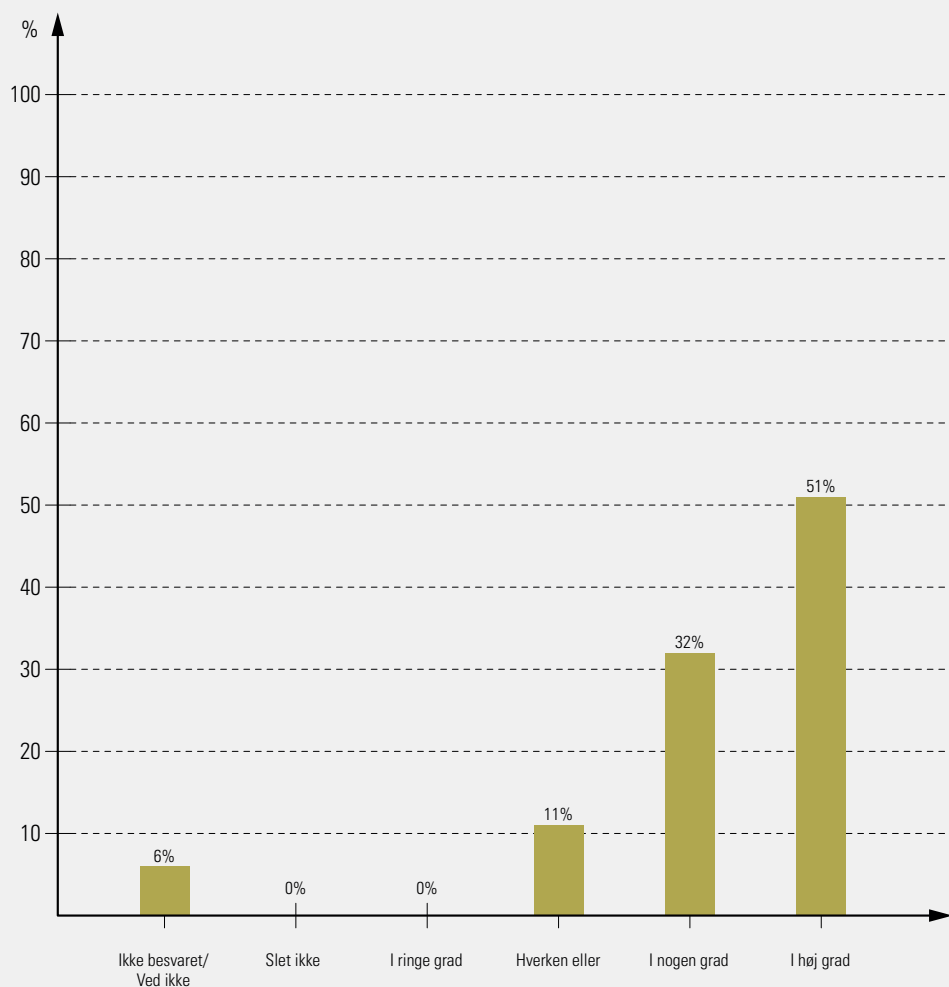
DEL 3

KULTURMILJØETS POTENTIALER OG UDFORDRINGER

23

Hvor stort potentiale vurderer du, at der er i at tænke kulturmiljøer sammen med bæredygtig planlægning?

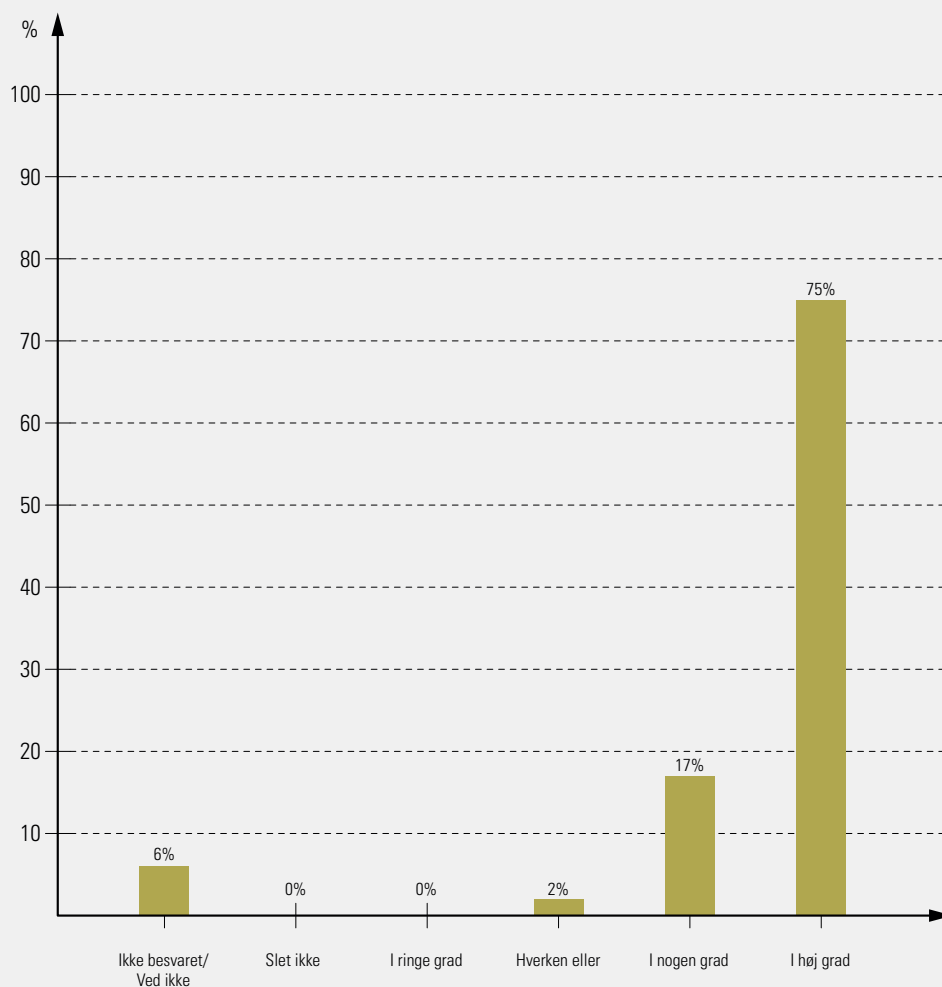
Ca. halvdelen (51%) vurderer, at der er en høj grad af potentiale i at tænke kulturmiljøer sammen med bæredygtig planlægning. Mens 32% vurderer, at det i nogen grad er tilfældet. 11% mener, at der hverken/eller er potentiale i at tænke bæredygtig planlægning og kulturmiljøer sammen.

24

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer er vigtige for at tage vare på bevaringsværdige bygninger og byrum?

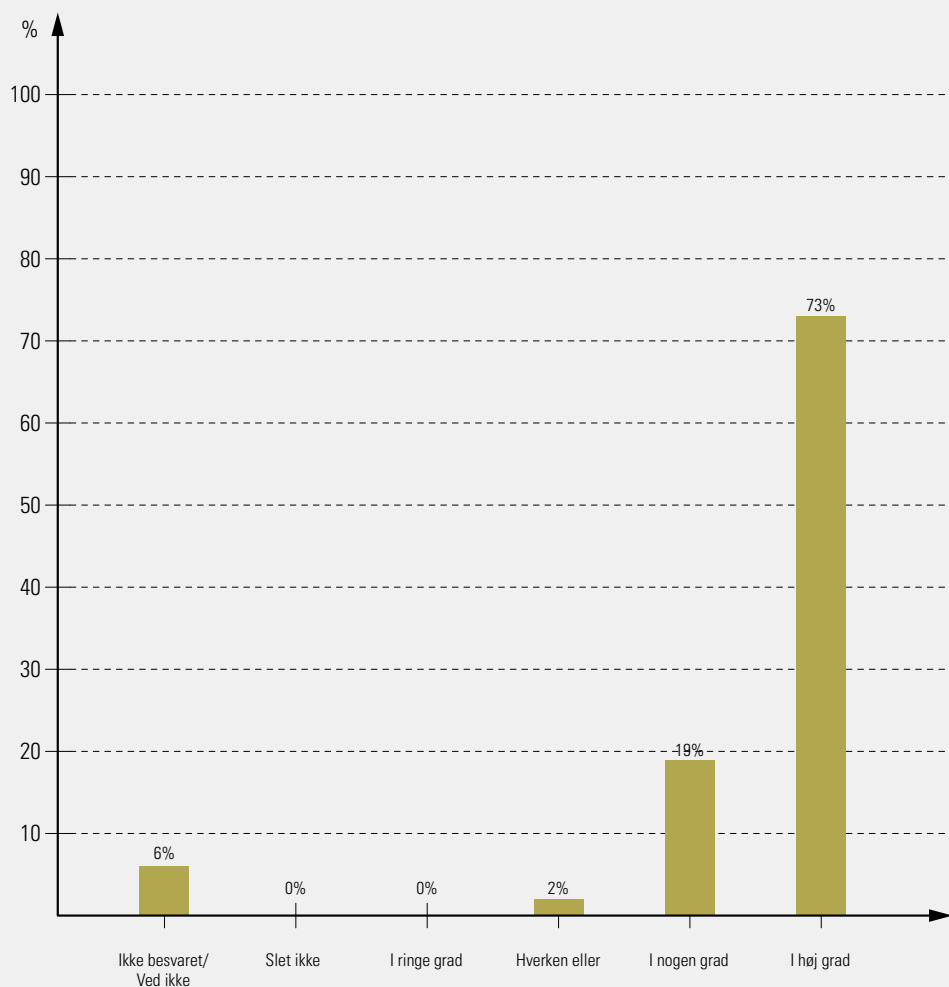
Det store flertal (92%) vurderer, at kulturmiljøerne er vigtige for at tage vare på bevaringsværdige bygninger og byrum. Heraf mener de 75%, at det i høj grad er tilfældet, 17% at det i nogen grad er gældende, mens 2% vurderer, at kulturmiljøer hverken/eller er vigtige i den sammenhæng.

25

Hvor vigtige vurderer du, at kulturmiljøer er for at kunne opleve en fælles historie?

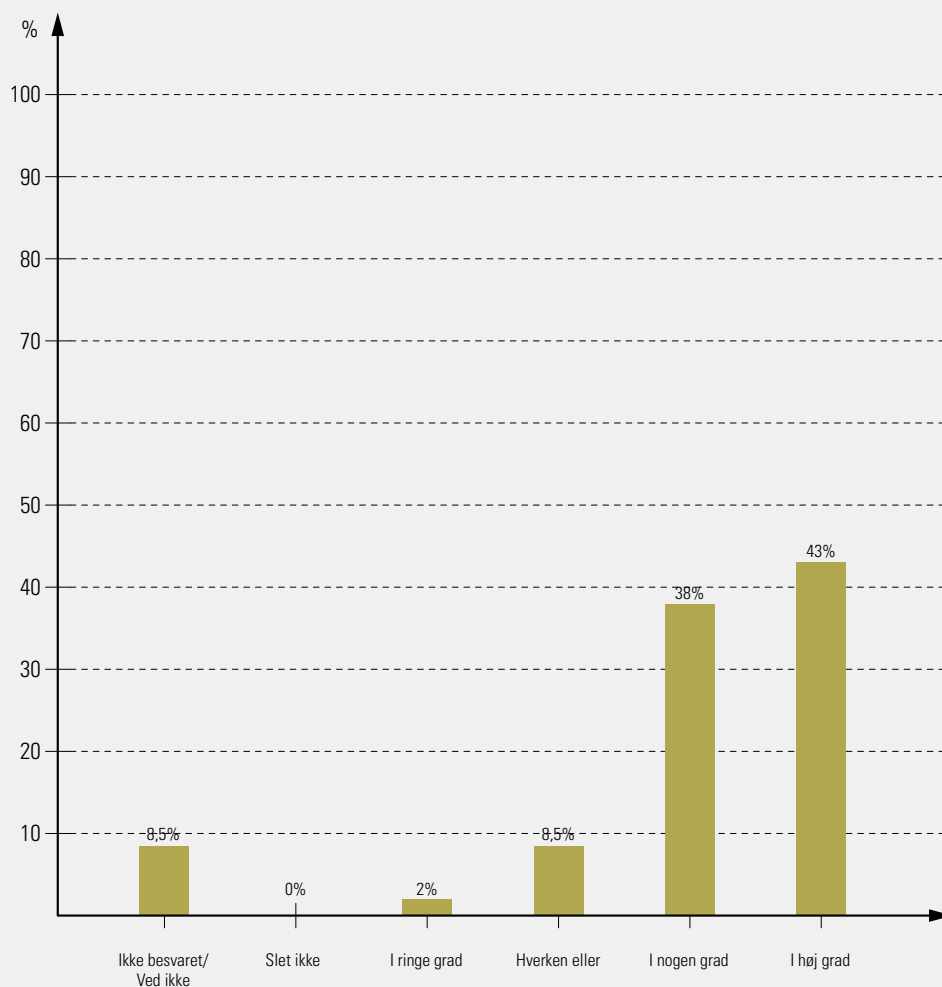
Flertallet (92%) vurderer, at kulturmiljøer er vigtige for at kunne opleve en fælles historie, heraf 73% at det er tilfældet i høj grad og 19% i nogen grad. 2% vurderer, at kulturmiljøer hverken/eller er vigtige for at kunne opleve en fælles historie.

26

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer har betydning for attraktive bosætningsforhold?

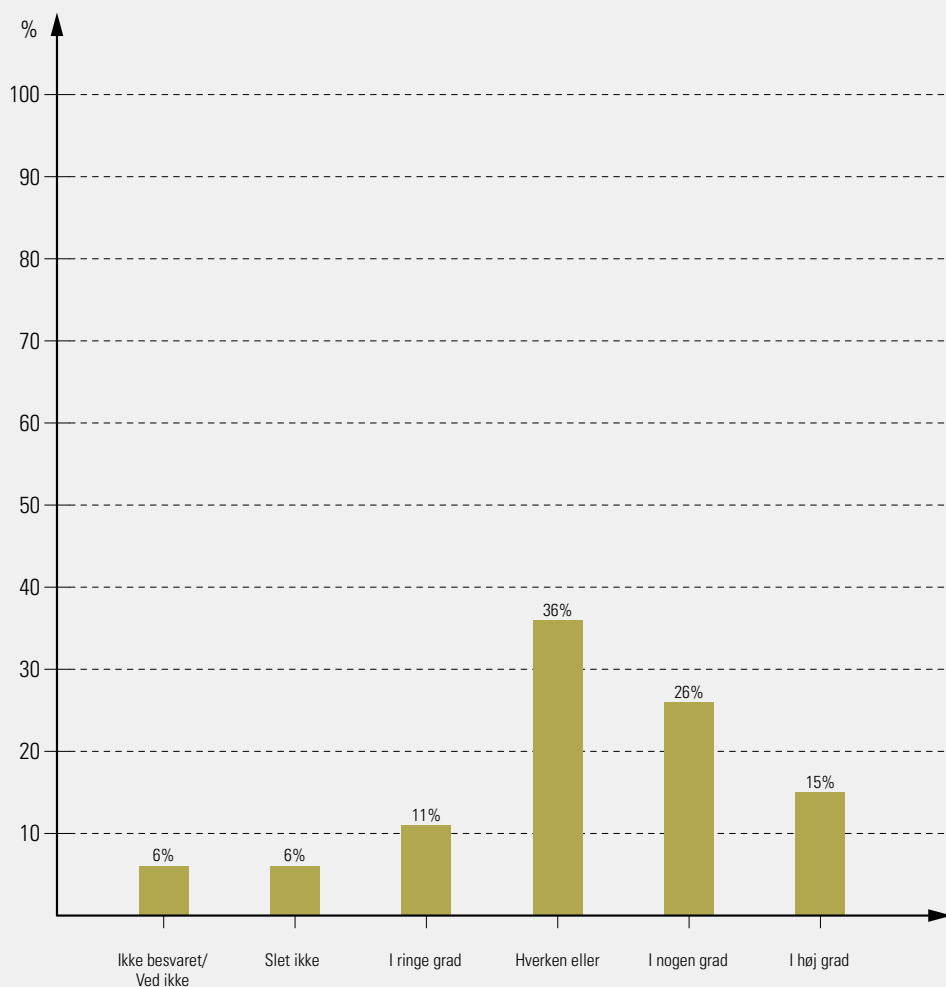
Langt størstedelen (81%) vurderer, at kulturmiljøer har betydning for attraktive bosætningsforhold. Heraf mener 43%, at det i høj grad gør sig gældende, mens 38% mener det i nogen grad. Kun 2% mener, at det i ringe grad er tilfældet. 8,5% vurderer, at kulturmiljøer hverken/eller har betydning for attraktive bosætningsforhold.

27

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer har en positiv betydning for erhverv i området?

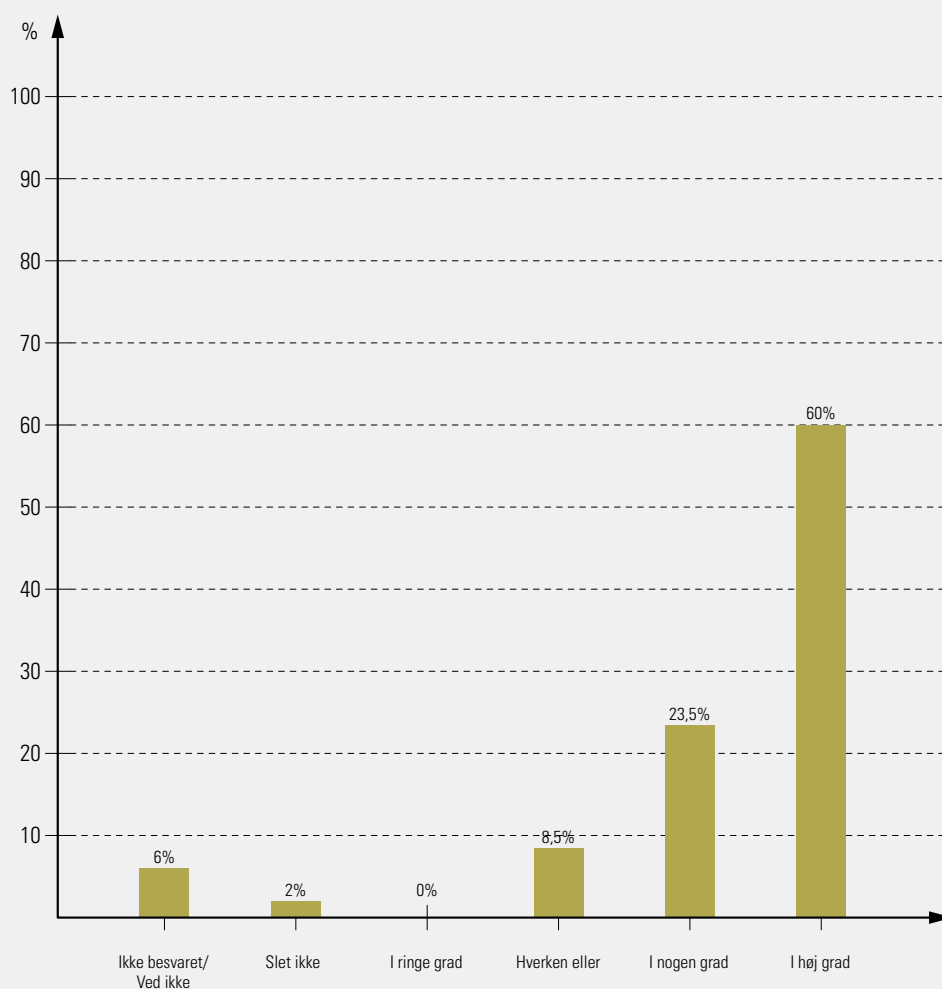
36% af respondenterne vurderer, at kulturmiljøer hverken i positiv eller negativ retning påvirker erhvervslivet i området. 11% mener, at kulturmiljøer i ringe grad har en positiv betydning, og 6% vurderer, at de slet ikke har nogen positiv effekt. Samtidig vurderer 41% samlet set, at kulturmiljøer har en positiv betydning for erhvervet – heraf mener 15%, at det gælder i høj grad.

28

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer har en positiv betydning for turisme i området?

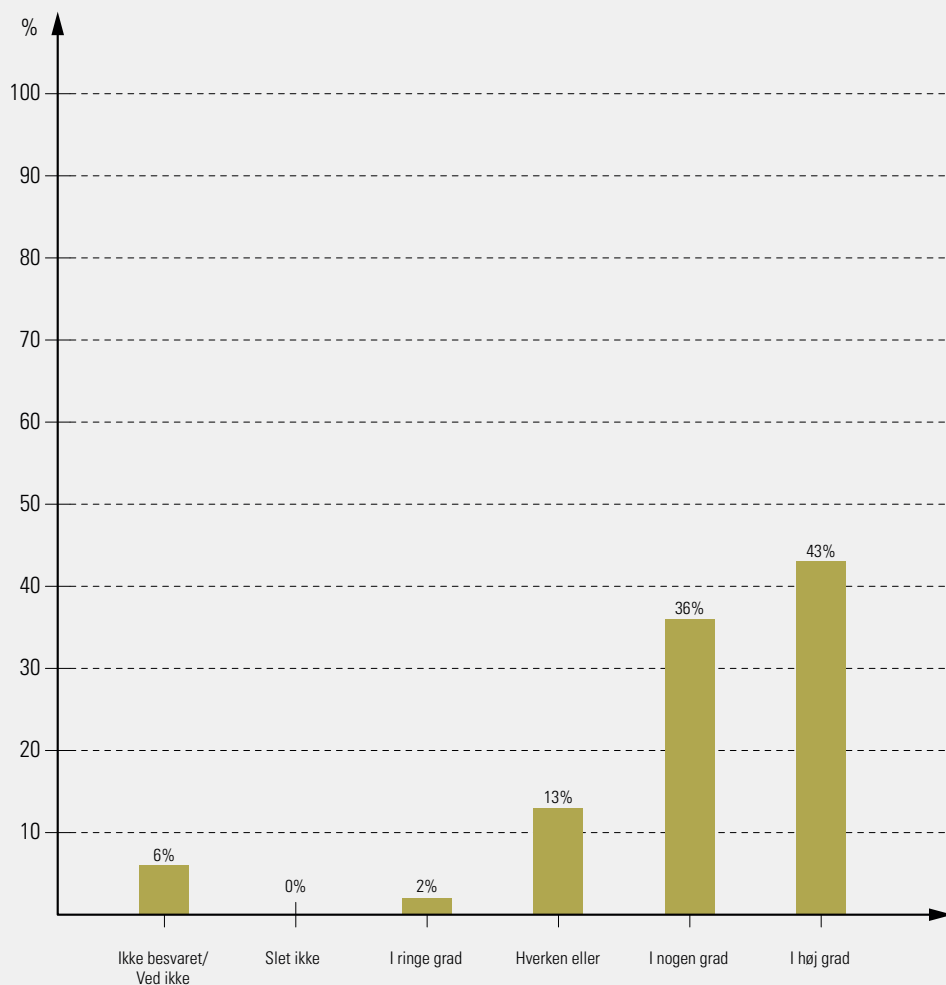
Samlet 83,5% vurderer, at kulturmiljøer har en positiv betydning for turisme og heraf 60%, at det i høj grad er tilfældet. Kun 2% mener, at det slet ikke er tilfældet, og 8,5% at det hverken/eller har betydning.

29

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer har positiv betydning for kulturformidling og -tilbud i området?

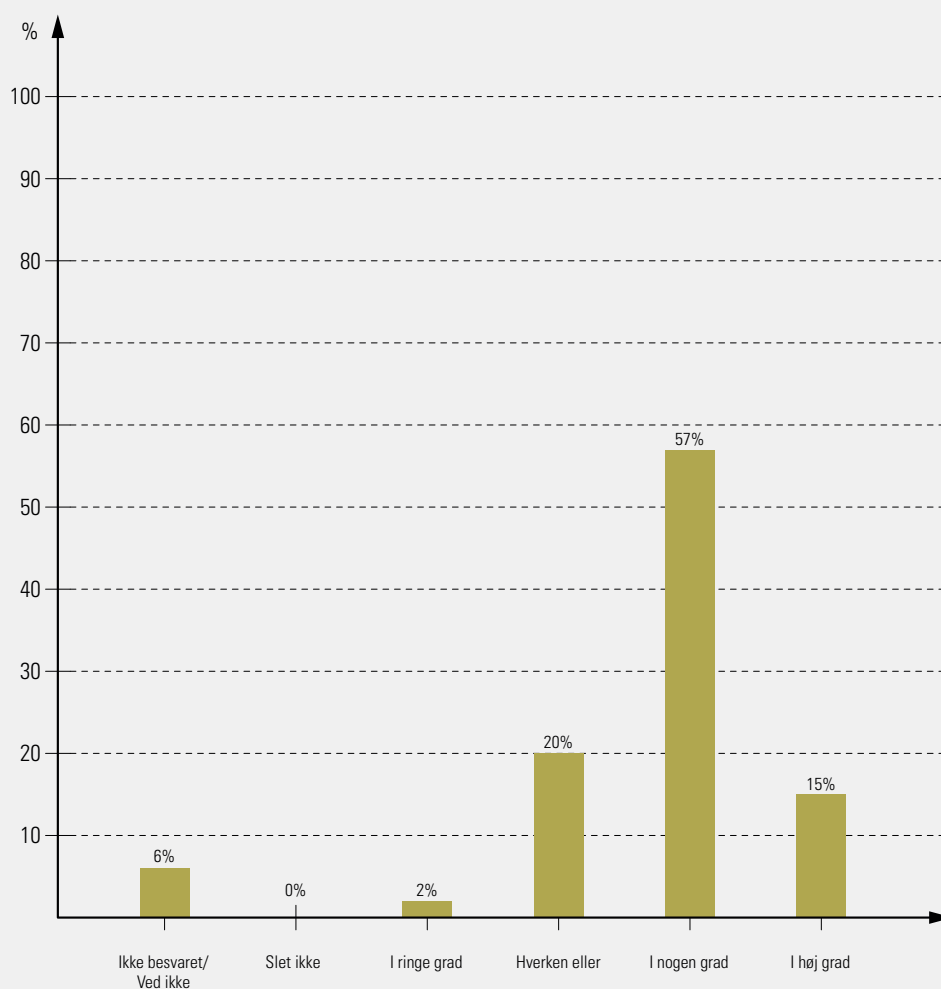
I alt 79% mener, at kulturmiljøer har en positiv betydning for kulturformidling og -tilbud i området. 43% mener, at det er tilfældet i høj grad, mens 36% mener det i nogen grad. Kun 2% mener, at det i ringe grad er tilfældet, og 13% mener, at det hverken/eller har betydning.

30

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer har en positiv betydning for økonomi (f.eks. huspriser, arbejdspladser o.lign.) i tilknytning til området?

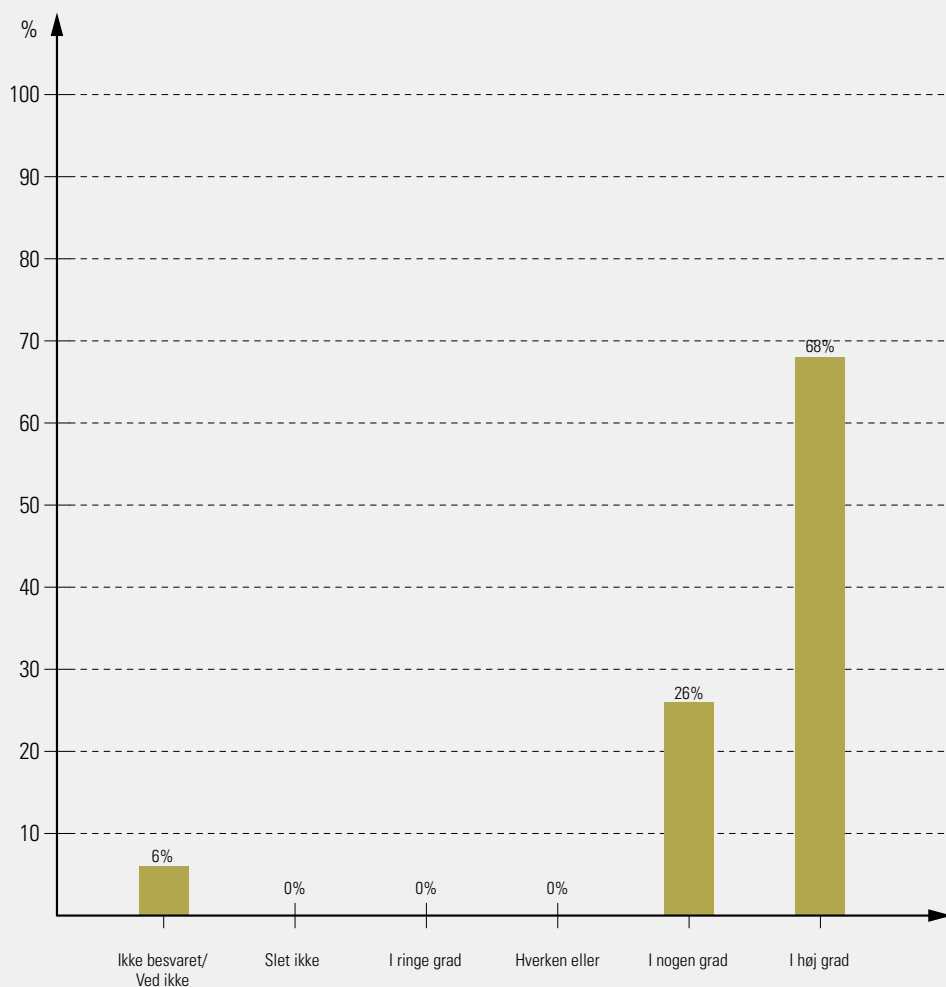
Næsten 2/3 (73%) af respondenterne vurderer, at kulturmiljøer har en positiv betydning for økonomien i området som for eksempel etablering af arbejdspladser, huspriser og lignende. Heraf mener de 57%, at det er tilfældet i nogen grad og 15% i høj grad. 1/5 (20%) mener, at kulturmiljøer hverken/eller har betydning for økonomien knyttet til et område, mens 2% vurderer, at det kun har en ringe grad af betydning.

31

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer bidrager positivt til oplevelsen af en særlig stedsidentitet i området?

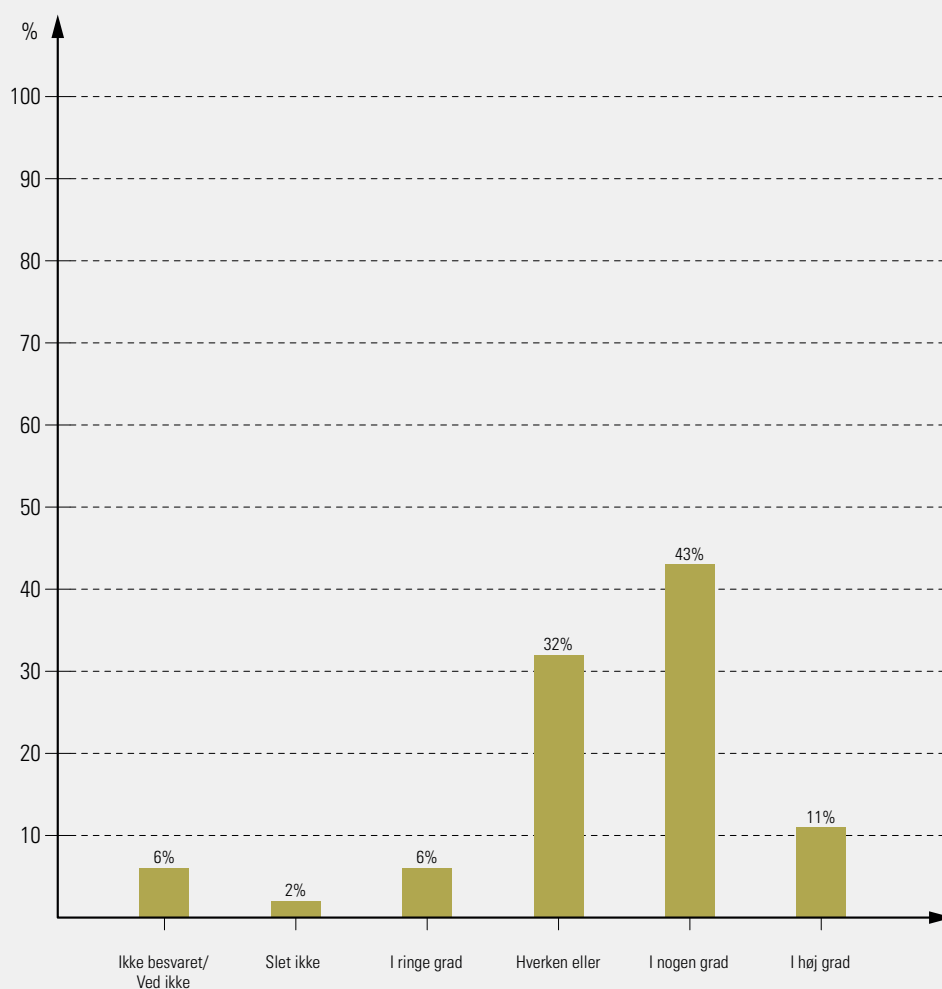
Stort set alle (94%) vurderer, at kulturmiljøer bidrager positivt til oplevelsen af en særlig stedsidentitet i et område, heraf 68% i høj grad. 6% har svaret ved ikke eller har undladet at svare.

32

I hvor høj grad vurderer du, at kulturmiljøer har positiv betydning for etableringen af sociale fællesskaber i området?

54% af respondenterne vurderer, at kulturmiljøer har en positiv betydning for sociale fællesskaber i området – heraf 43% i nogen grad og 11% i høj grad. 2% oplever, at kulturmiljøer hverken har positiv eller negativ betydning for etableringen af sociale fællesskaber. Derudover vurderer 6%, at kulturmiljøerne kun i ringe grad har positiv betydning, mens 2% mener, at de slet ikke har nogen betydning i denne sammenhæng.

33

Er der andet, som du vurderer, gør kulturmiljøer værdifulde at varetage?

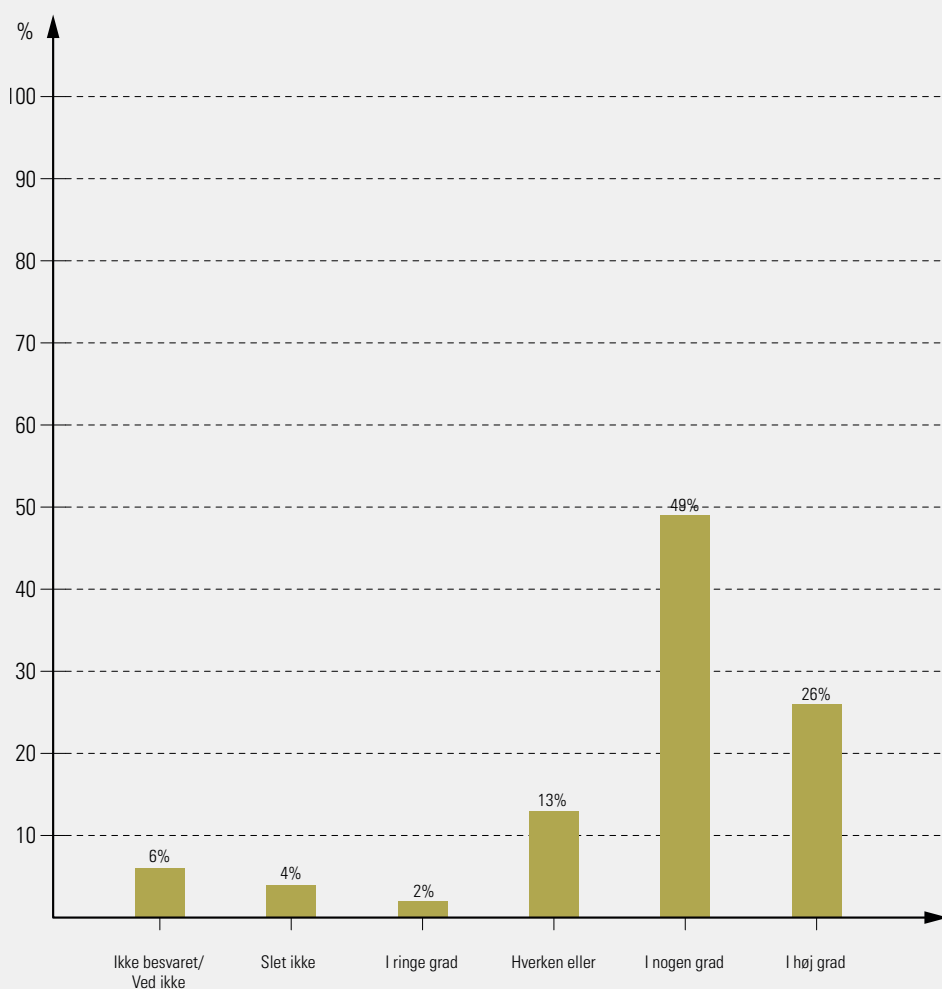
I spørgsmålets fritekstfelt har respondenterne uddybet, hvad de mener gør kulturmiljøer værdifulde at bevare. Kommentarerne peger på en bred vifte af begrundelser, der både rummer kulturelle, sociale og planlægningsmæssige perspektiver:

- **Historisk fortælling og bevidsthed:** Fortælle værdien og bevidstheden om den historie, der har udspillet sig og stadig er synlig i det område, man bor i eller færdes i, nævnes som centralt.
- **Fælles forståelse og identitet:** Kulturmiljøer beskrives som en platform for fælles forståelse, samhørighed og langsigtet identitetsskabelse i lokalsamfund.
- **Sociale funktioner og potentialer:** En respondent peger på, at vel fungerende kulturmiljøer – hvis de udvikles i samarbejde med ungekulturen – kan understøtte talentudvikling og bidrage til at modvirke mistrivsel blandt unge.
- **Langsigtet værdi og ansvar:** En respondent understreger, at den måske væsentligste grund til at bevare kulturmiljøer er hensynet til historien i sig selv og det ansvar, vi har over for fremtidige generationer. Bevarelse bør ikke alene ske for nutidig værdiskabelse, men også for at sikre sporene til fremtidens forståelse og anvendelse – på linje med, hvordan man bevarer arkiver, samlinger og arkæologiske fund, der ikke udgraves.
- **Planlægningens rolle og kommunens afgrænsning:** Det fremhæves, at kommunens rolle primært handler om at skabe rammerne for udvikling og sikre, at de vigtigste fortællinger og strukturer bevares. Respondenten bemærker, at værdiskabelsen i kulturmiljøer ofte først opstår, når borgere, virksomheder og investorer opdager og engagerer sig i et områdes særlige kvaliteter. Det er ikke en værdi, kommunen alene kan realisere, men en, der forudsætter samarbejde og ekstern interesse.
- **Udfordringer ved investering og forvaltning:** Det nævnes også, at reel udvikling og bevaring ofte først sker, når stærke aktører – som fonde – indgår i projekterne. Det skyldes, at udvikling i kulturmiljøer kan opleves som risikabelt og uforudsigeligt, selv hvis det økonomisk set ikke nødvendigvis er dyrere. Den usikkerhed kan afholde investorer fra at gå ind i bevaringsprojekter uden støtte og klare rammer.

34

I hvor høj grad vurderer du, at immaterielle kulturarvsaspekter bør tænkes med i udpegningen og bevaringen af kulturmiljøer? Det kan f.eks. være et håndværk, traditioner, kultur, sociale praksisser og lokalt erhverv som fiskeri, saltsydning mm.

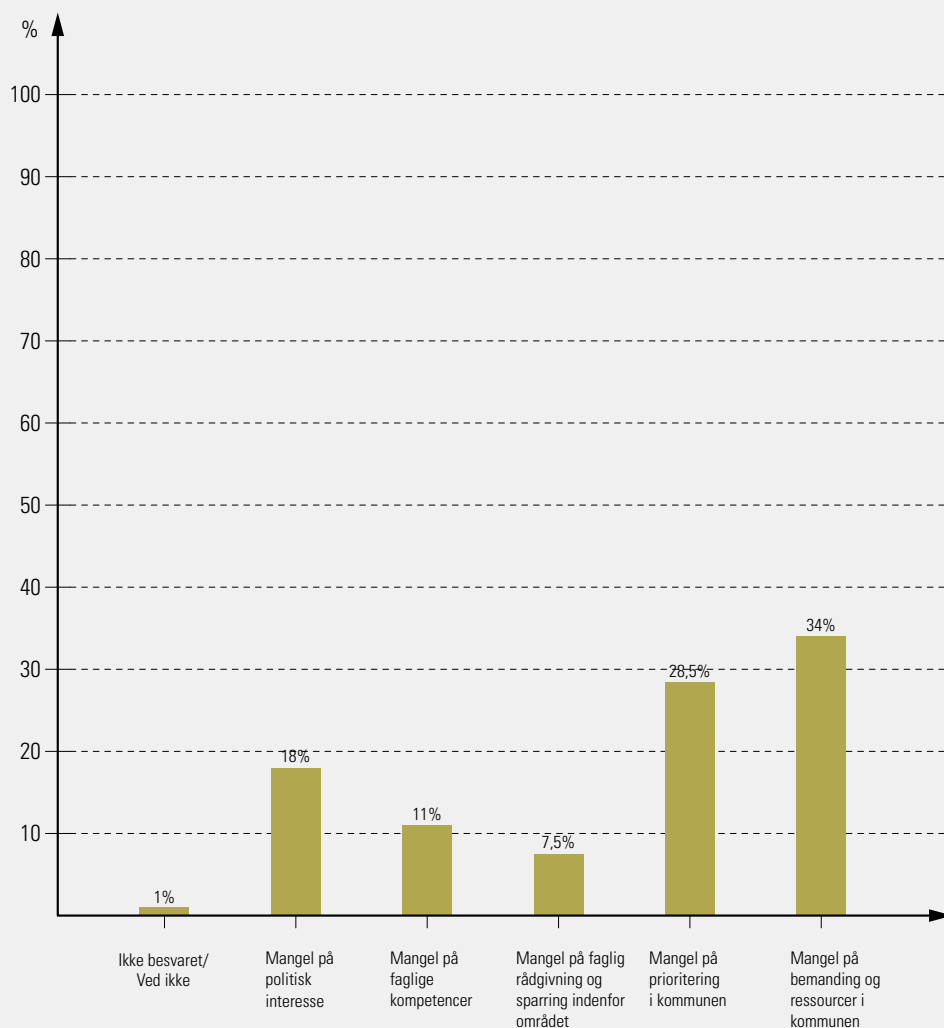
Hele 75% mener, at immaterielle kulturarvsaspekter bør medtænkes i udpegning og bevaring af kulturmiljøer. Heraf 49% i nogen grad og 26% i høj grad. 13% mener, at immaterielle kulturarvsværdier hverken / eller skal tages i betragtning, mens 4% mener, at de slet ikke skal tages i betragtning. 2% mener, at de kun i ringe grad skal medtænkes.

35

Hvilke udfordringer oplever du, der er forbundet med at varetage (bevaring integreret med udvikling) kulturmiljøer gennem kommunal planlægning?

Respondenterne blev bedt om at vælge mellem flere udfordringer, som den enkelte oplevede i arbejdet med at varetage kulturmiljøer gennem kommunal planlægning. Den hyppigst valgte udfordring var mangel på bemanning og ressourcer i kommunen (34%) efterfulgt af manglende prioritering i kommunen (28,5%). Herefter fulgte mangel på politisk interesse (18%), mangel på faglige kompetencer (11%) og slutteligt mangel på faglig rådgivning og sparring inden for området (7,5%).

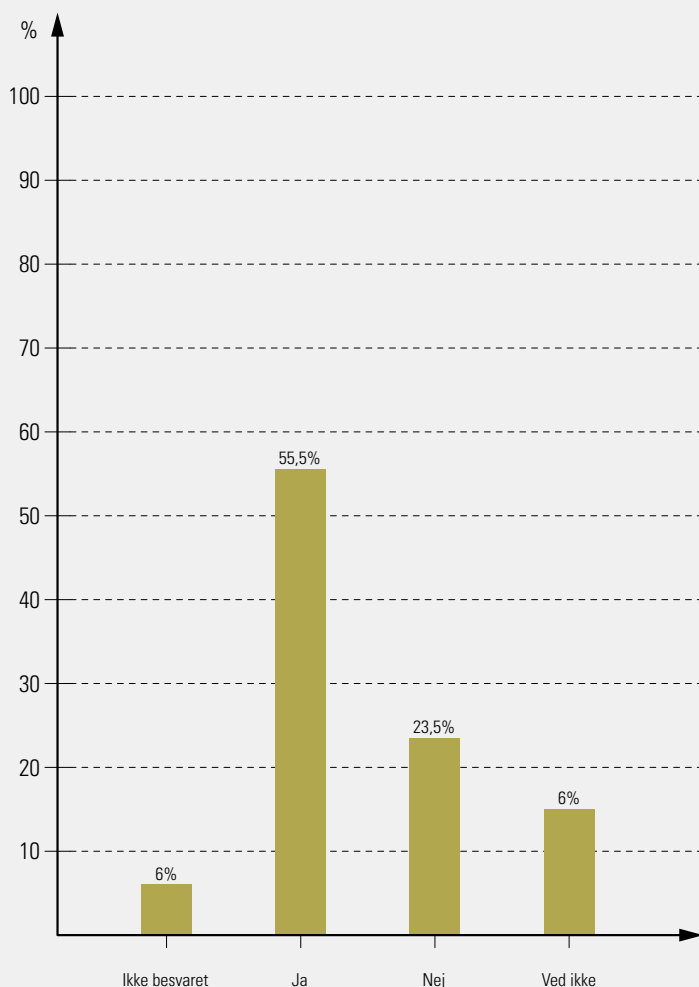
I de uddybende kommentarer blev en række øvrige udfordringer tilføjet:

- **Mangel på viden** hos bygningsejere opleves som en væsentlig udfordring for bevaringsindsatsen
- **Manglende konkret** i flere metoder/værktøjer besværliggør administrationen, hvor fx SAVE-værdier opleves som nemmere at integrere i kommune- og lokalplaner
- Flere påpeger, at kommunen ikke gør en tilstrækkelig indsats for bevaring, og at der mangler politisk interesse. Bevaringsværdige bygninger nedrives i stort omfang
- Private **udvikleres prioritering** af bevaring er svingende. Flere respondenter oplever modstand fra udviklere og investorer, som finder bevaringskrav besværlige og dyre. Der opfordres til øget fokus på denne udfordring, da det er her, mange projekter lykkes eller fejler
- Der efterlyses flere **ressourcer til specialiserede og samfundsvigtige opgaver**, ikke kun inden for kulturmiljøer, men også i relation til fx klimaindsats og den Grønne Trepert. Den eksisterende arbejdsbyrde beskrives som overvældende, hvilket påvirker indsatsen negativt
- Der peges på behov for en **kulturændring i arbejdsgange** og større ledelsesmæssig bevågenhed i forvaltningerne for at prioritere bevaring
- Det fremhæves, at bevaringsarbejdet ofte er **personafhængigt**. En engageret medarbejder ('ildsjæl') kan gøre stor forskel, men indsatsen kan mangle bred forankring. Dog nævnes, at politisk fokus i visse kommuner er styrket i forbindelse med kommuneplanrevision
- Flere respondenter nævner **mangel på økonomi** som en væsentlig barriere
- Behovet for **mere lovhjemmel** til bevaring, tilpasning og genbrug understreges, samt ønsket om økonomisk støtte til bygningsbevaring. Det nævnes også, at der mangler lovgivningsmæssige redskaber til at stille krav eller afvise projekter i kulturmiljøer, især i byggesagsbehandlingen
- Udvikleres, investorers og grundejers **lyst og mod til transformeringsprojekter** varierer, og kulturmiljøernes forskellighed betyder, at løsninger ikke kan være ensartede. Fx er private boliger i landsbyer, en stationsby og erhvervsdrift på godser meget forskellige udfordringer i et både udviklings- og bevaringsperspektiv
- En mulig **økonomisk incitamentstruktur** nævnes, hvor højere priser på nye materialer og affaldshåndtering kunne gøre bevaring mere attraktiv
- Der peges også på mangel på **ressourcer til registrering** af bygninger og miljøer samt til formidling – både i kommunen og på kulturinstitutioner som museer, lokalhistoriske arkiver og biblioteker.

36

Har en kulturmiljøudpegning været brugt som løftestang i en omdannelse/transformation/bevaring af et område i din kommune?

Mere end halvdelen (55,5%) af respondenterne har kendskab til, at kulturmiljøudpegninger har været brugt som løftestang i områdeomdannelse, bevaring eller transformation, mens 23,5% svarer nej til spørgsmålet.

37

I hvor høj grad oplever du, at borgerne allerede aktivt passer på eller ønsker at bevare kulturmiljøer, evt. uden at bruge termen kulturmiljøer selv?

Næsten en femtedel (19%) af respondenterne oplever, at borgerne kun i ringe grad ønsker at bevare kulturmiljøer eller aktivt passer på dem. Yderligere 26% oplever, at borgernes interesse er hverken høj eller lav. Omvendt oplever 36%, at borgerne i nogen grad ønsker at bevare kulturmiljøer eller allerede gør det aktivt, mens 13% mener, at det i høj grad er tilfældet. I kommentarfeltet noteres flere nuancer:

- Interesse for kulturmiljøer varierer betydeligt fra område til område, eksempelvis mellem forskellige landsbyer og bylaug
- Viden om områdets historie skaber stolthed og motivation for bevarelse, selvom betegnelsen "kulturmiljø" ikke nødvendigvis er central for borgerne
- De fleste borgere er stolte over de kulturmiljøer, de er en del af
- I kommuner med relativt nyere bygningsmasse er der stor velvilje til at bevare de ældre bebyggelser, der findes
- Borgere bidrager ofte til kulturmiljødagsordenen, særligt når der er dialog mellem kommunen og lokalområdet om den hverdag, som kulturmiljøet er ramme om
- En udfordring er, at borgere til tider ikke erkender, at deres egne handlinger, såsom nybyggeri, kan forringe de kulturarvsværdier, de sætter pris på. I nogle tilfælde ledsages denne udfordring også af mangel på politisk opbakning og hensigtsmæssig lokalplanlægning mv.

